

Gezi Karşıtlığının Vücut Bulduğu Dava: İzmir'in Tweetleri¹

Kerem Altıparmak, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi,
e-posta: altıparmak@yahoo.com.

Özet

Türkiye'de Gezi olayları birçok konunun yeniden tartışılmasına vesile olduğu gibi yeni siyasal ve hukuksal tartışmaların da başlamasına neden oldu. Sosyal medyanın siyasal etkisi, sosyal medya üzerinden örgütlenmek ve toplanma hakkını kullanmak da bu yeni tartışmalardan birisi. Başta ana akım medya üzerindeki yoğun baskı olmak üzere, çeşitli iletişim kanallarının tıkalı olması, sosyal medyayı ifade ve örgütlenme özgürlüğü açısından zorunlu bir alternatif haline getirdi. Hükümetin, sosyal medyanın bu etkisine ilişkin tepkisi gecikmedi. Sosyal medyanın öngörülemez etkisi, bir yandan kontrol için yeni mekanizma arayışlarının ortaya çıkmasına neden olurken, bir yandan da mevcut mekanizmaların geniş yorumlarının sosyal medya paylaşımları için işlemesine tanıklık edildi. Sosyal medyayı ve siyasi özgürlükler açısından en çok kullanılan platform olan Twitteri engellemek ve sınırlandırmak için çeşitli yöntemler geliştirildiğini biliyoruz. Bu yeni yöntemler yanında, klasik ceza hukuku araçlarıyla sosyal medya kullanıcılarının sindirilmesi de Gezi sonrası sıkça başvurulan yöntemlerden biri oldu. Resmi olmayan verilere göre 5500 kişi hakkında Gezi olayları ile ilgili ceza davası başlatıldığı bildiriliyor. Bu 5500 kişinin bir kısmı sadece sosyal medya paylaşımları ile ceza mahkemelerinde yargılandı. Bu yargılamaların birçoğunda, sanıkların örgüt bağlantısı gösterilmediği gibi paylaşımların şiddetle ilişkisi de kurulmamıştır. İzmir'de 29 kişinin Gezi olayları sırasında attıkları ve şiddete yönelik hiçbir içerik taşımayan tweetlerin ceza davası konusu haline getirilmesi, İzmir Twitter davasını bu dönemin sembolü haline getirdi. Yazı, sosyal medya, ifade özgürlüğü ve örgütlenme özgürlüğü bağlamında bu davanın kurgusu vesilesiyle bu yeni fenomeni incelemeye çalışıyor. Makale, bu yeni fenomenin aslında Türkiye'nin kadim insan hakları sorunları ile nasıl iç içe geçtiğini ortaya koymaktadır. Dahası, dava sonucunda sanıklar beraat etmiş olsa bile bu tür davaların farklı seslerin susturulması konusunda ciddi bir dalga etkisi yarattığını açıkça göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Sosyal medya, ifade özgürlüğü, Twitter, toplantı özgürlüğü, Gezi olayları.

Summary

Gezi events in Turkey, while having renewed debates on many old issues, has triggered new political and legal debates. The impact of social media on politics as well as the right to assemble by using social media are amongst these new debates. Blocking of the various communication means, foremost the mainstream media, has made social media the compulsory alternative for the freedoms of expression and assemble. The government has rapidly reacted against the impacts of social media. Unforseeable impact of social media, while on the one hand has triggered a search for new tools for the control of social media, has also lead to wide interpretation of current control

mechanisms to cover social media activities. The government's attempts to prohibit or restrict the use of social media, especially Twitter, politically the most effective platform, are well known. However, in addition to blocking measures against websites, suppressing social media users by criminal cases has been another method often invoked by authorities. According to unofficial resources, prosecutions have been initiated at least against 5500 people. Amongst those, some people have been put on trial merely for their social media activities. In most of those cases, neither the accused's connection to criminal organisations nor the sharings relation to violence could be established. The prosecution of 29 Twitter users in İzmir for their peaceful tweets has made them a symbol of this new era. This article aims to examine this new phenomenon, via this case, in the context of social media, freedom of expression and right to assemble. The article shows that this new phenomenon is deeply linked to the long lasting human rights problems of Turkey. Furthermore, it illustrates the chilling effect of these cases even if the accused is acquitted at the end of the trial.

Keywords: Social media, freedom of expression, Twitter, Right to assemble, Gezi events.

Giriş

Gezi Olayları, Türkiye'nin siyasi tarihinde, kimilerince olumlu kimilerince olumsuz, çok önemli bir dönüm noktası olarak hatırlanacak, buna şüphe yok. Belki aynı hızda gerçekleşmiyor ama aynı şeyi ileride özgürlükler hukuku açısından da söyleme imkânı bulacağımızı öngörmek hiç de zor değil. Gezi'de olanlar hem ceza hukuku hem de insan hakları hukuku açısından birçok kavramı yeniden düşünmeyi zorunlu kılıyor. Türk hukukunda özgürlüklerin yapısına ve korunmasına ilişkin pek çok yapısal sorun Gezi olayları sırasında iç içe geçerek önümüze geldi. Gerek akademi², gerekse insan hakları çevrelerinin bu dönemi tüketici bir şekilde incelediğini söylemek mümkün değil. Kamu otoritelerinin konuya yaklaşımı ise ya çok yetersiz (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2013) ya taraflı (İçişleri Bakanlığı, 2013) ya da olayların ciddiyeti ile bağdaşmayacak nitelikte.³

Elinizde tuttuğunuz değerlendirme, iç içe geçmiş bu yapısal sorunu somut bir vaka üzerinde tartmaya çalışıyor. Gezi olayları, Türkiye'de bir toplumsal olay(lar dizisi) sırasında sosyal medyanın en aktif kullanıldığı vaka olarak da tarihe geçecek. Bunun için olsa gerek, olayların başladığı ilk andan itibaren başta dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan "Twitterın bir baş belası olduğunu, sosyal medya denen şeyin toplumun baş belası olduğunu" (*Milliyet*, 2013a) ilan etmişti. Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı Binali Yıldırım ise "Bu sosyal medya olayları provoke etme ve yalan yanlış haberler yayarak insanları galeyana getirme konusunda bir erişmeye sebep oldu mu?" (*Habertürk*, 2013) sorusunu sordu. İstanbul Valisi Hüseyin Avni Mutlu ise "Emniyet'in yetkili birimi sosyal medya üzerinde ters algı yaratmaya çalışan kişilere karşı bir operasyon düzenleyecek" (*Milliyet*, 2013b) müjdesini verdi.

Üst düzey yöneticilerin bu kadar tepkisini çeken Gezi olayları-sosyal medya ilişkisi adli mercilerin de dikkatinden kaçmadı. Çeşitli illerde, Gezi olayları sırasında sosyal medyayı kullananlar idari ve cezai yaptırımlarla yüzleşmek zorunda kaldı. Açılan ceza soruşturmaları dışında, disiplin cezasına çarptırılan üniversite öğrencileri ve kamu görevlileri olduğu gibi hakarete uğradığını söyleyen siyasetçilerin milyonlarca liralık davalarının muhatabı olan onlarca vatandaş da gündemde sıklıkla yer aldı. Gezi olaylarını destekleyen sosyal medya hesapları, bazen de Gezi olaylarına karşı olan kişilerin veya anonim kullanıcıların tehdit ve şantajlarına maruz kaldı.

İzmir’de 29 gencin, Gezi olayları sırasında attıkları tweetler nedeniyle yargı önüne çıkmaları sadece sosyal medyanın kullanım özgürlüğü açısından değil ve fakat genel olarak ifade özgürlüğünün farklı kullanım yöntemleri açısından da sembolik bir nitelik taşıyor. Sorunun sadece sosyal medyayı kullanmayla sınırlı olmadığı ama ifade, toplantı ve gösteri yürüyüşü haklarının farklı kullanım tipleri açısından çok ciddi sonuçlarının olduğunu göstermek açısından İzmir Twitter davası geneli incelemek için çok güzel bir özel vaka örneği oluşturuyor.

İnceleme konusu dava, İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı’nın 2013/19565 no.lu iddianamesi ile açılmıştır. İddianamede 29 şüpheli bulunmaktadır. İddianamede, şüphelilere yüklenen suç, TCK’nin 217/1 ve 218/1 sevk maddeleriyle, “halkı kanunlara uymamaya tahrik” suçu olarak belirlenmiştir. Davada sanık olarak yargılanan, birbirinden bağımsız, olağan yaşantılarında tanışmayan bu şahısların, Twitter isimli sosyal medya sitesi üzerinden göndermiş oldukları tweetler ile bu suçu işledikleri iddia edilmektedir.

Bu yazının tamamlanmasından hemen sonra İzmir 22. Asliye Ceza Mahkemesi, 2014/78 esas, 2014/34 sayılı kararıyla 29 sanığın 28’inin beraatine karar vermiştir. Karar, sanıklar üzerindeki baskıyı kısmen kaldırmış olmakla birlikte aşağıda yaptığımız saptamaları geçersiz kılmamaktadır. Birincisi; verilen mahkûmiyet kararı yeni dönemin en temel baskı araçlarından biri olan “kamu görevlisine hakaret” gerekçesi ile verilmiştir. Bu karar verilirken, hakaret edildiği iddia edilen dönemin Başbakanının siyasi kişiliği, sözlerin kullanıldığı bağlam hiç dikkate alınmamış ve doğru bir ifade özgürlüğü analizi yürütülmemiştir. Beraat edenler açısından bakıldığında ise aşağıda örnekleri görüleceği gibi sadece insanları protestoya davet eden, ambulans ve polis hakkında bilgi veren insanların evleri basılmış, bilgisayar ve cep telefonlarına el konulmuş ve bu kişiler bir buçuk seneye yakın bir süre hapis tehdidi ile yargılanmışlardır. Mahkemenin gerekçeli kararı tüm bu işlemleri onadığı için saptamalarımızı daha da güncel kılmaktadır. Bu tür davalarda beraat kararı bile verilse, son derece basit gerekçelerle açılan bu davalar yoğun bir oto sansür ortamı yaratmaktadır. (Mutatis mutandis, Taner

Akşam/Türkiye)

İzmir Twitter davasının özgürlükler hukuku açısından değerlendirilmesi için öncelikli olarak hareket edeceğimiz yorum yöntemine ilişkin bir ön bilgi verilecektir (I). Daha sonra genel olarak Gezi olayları olarak tanımlanan protesto eylemlerinin çerçevesi çizilmeye çalışılacaktır ve İzmir Twitter davasının bu çerçevedeki yeri saptanacaktır (II). İzleyen bölümde ise Türkiye'deki toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına ilişkin durum Gezi davaları bağlamında değerlendirilecektir (III). Bu bölümde özellikle kolluk görevlilerine yönelik cezasızlık politikalarının Gezi olaylarında nasıl tekrar ettiği rakamlarla gösterilecektir. Yukarıda açıklandığı gibi Gezi olayları insan haklarına toplu bir saldırıya olanak sağlamıştır. Bu saldırının bir diğer ayağını da ifade özgürlüğü oluşturmaktadır. Bu alandaki sınırlandırmanın en tipik uygulaması sosyal medya kullanımı nedeniyle açılan ceza davalarıdır. IV. bölümde İzmir twitter davası bağlamında ifade özgürlüğü ve TCK 217. maddenin uygulanması incelenecektir. Son iki bölümde ise toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına ilişkin AİHM içtihadında geliştirilen ilkeler ve bu ilkelerin İzmir Twitter davasına uygulanması ihtimali değerlendirilecektir (V ve VI).

Anayasa, Sistemik Yorum ve Temel Haklar Rejimi

Bir siyasal sistem, keyfi kural ve işlemler değil, ana ilkeler üzerine kurulabilir. Bu ilkeler, o siyasal sistemin temel hukuk kaynağı olan anayasada somutlaştığı gibi bu ilkelerin somut hukuk kurallarına ne şekilde dönüşeceği de yine anayasalarda belirtilir. Bu kurallaştırma yöntemi, her siyasal sistem için önemli olmakla birlikte, kuralların öngörülebilir olduğu hukuk devletlerinde merkezi bir öneme sahiptir. Hak ve özgürlüklerin güvence altına alındığı bir hukuk devletinde, hukuk kuralları, belirli bir insicam içerisinde siyasal sistemin kurucu ilkelerini yerine getirecek şekilde birbirleriyle ilişkilendirilirler. Hukuk kurallarının bu ilkelere aykırı sonuç verecek bir şekilde yorumlanması; o siyasal sistemin keyfileşmesi, işlememesi ve sistemli bir bozukluk halinde toplumsal barışı tehdit edecek sonuçlar doğurması sonucunu yaratır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası da tüm modern anayasalar gibi temel ilkeler üzerine inşa edilmiştir. Anayasanın 2. maddesine göre “Türkiye Cumhuriyeti [...] insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.”

Yasaların yorumlanması sonucu ortaya çıkacak sonuç, bu nedenle mutlaka Devletin “insan haklarına saygılı, demokratik ve sosyal bir hukuk devleti olması” ilkesine uygun bir şekilde gerçekleşmelidir. Şüphesiz normlar hiyerarşisi açısından kanunların Anayasa’da korunan temel hak ve özgürlüklere

aykırı olmaması gerekmektedir. Ancak bunun yanında, tali Anayasa koyucu, Anayasa’da yaptığı iki değişiklikle kural uygulayıcıların bu konudaki takdirini sınırlayıcı iki önemli kural daha getirmiştir.

Anayasa’nın 90. maddesinin son fıkrası uyarınca “Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır.” Yine Anayasa’nın 148. maddesinin 3. fıkrası uyarınca “Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi** kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir.”

Bir başka deyişle, Anayasanın 2. maddesinde belirtilen “insan haklarına saygılı” olma ilkesi, Anayasa’daki bu kurallarla somutlaştırılmıştır. Temel haklar ve özgürlüklere ilişkin antlaşmalar ve özellikle de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne (AİHS) aykırı olan hukuk kurallarının hukuken geçerli olması, insan haklarına saygılı olma ilkesini ihlal edecektir. Yasaları uygulamakla yükümlü olan idare ve yargı mercileri, mümkünse bu yasaları insan hakları sözleşmelerine uygun olarak yorumlama, mümkün değilse o yasaları ihmal ederek doğrudan insan hakları sözleşmelerini uygulama yükümlülüğü altındadırlar.

Anayasa Mahkemesi, bu gerekliliği şu şekilde ifade etmiştir:

“Belirtilen düzenlemeyle, usulüne uygun olarak yürürlüğe konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası andlaşmalarda yer alan düzenlemelerin kanun hükmünde olduğu belirtilerek, 7/5/2004 tarihinde yapılan değişiklikle fıkraya eklenen son cümle ile, hukukumuzda kanunlar ile temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası andlaşmalar arasında bir çeşit hiyerarşi ihdas edilmiş ve aralarında uyuşmazlık bulunması halinde andlaşmalara öncelik tanınacağı hüküm altına alınmıştır. Bu düzenleme uyarınca, temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası bir andlaşma ile bir kanun hükmünün çatışması halinde, uluslararası andlaşma hükmünün öncelikle uygulanması gerekir. Bu durumda başta yargı mercileri olmak üzere, birbiriyle çatışan temel hak ve özgürlüklere ilişkin bir uluslararası andlaşma hükmü ile bir kanun hükmünü önlerindeki olaya uygulamak durumunda olan uygulayıcıların, kanunu göz ardı ederek uluslararası andlaşmayı uygulama yükümlülükleri vardır.” (AYM, 2013a: para. 42; AYM 2014a: para. 35)

Yüce Mahkeme’ye göre; “Yine aynı fıkraya göre, uygulamada bir kanun hükmü ile temel hak ve özgürlüklere ilişkin olan sözleşme hükümleri arasında bir uyuşmazlığın bulunması halinde, sözleşme hükümlerinin esas alınması

zorunludur. Bu kural bir zımni ilga kuralı olup, temel hak ve özgürlüklere ilişkin sözleşme hükümleriyle çatışan kanun hükümlerinin uygulanma kabiliyetini ortadan kaldırmaktadır.” (AYM; 2013a, para. 44)

Anayasa Mahkemesi, Sözleşme’ye aykırı olan yasa hükümlerine dayanarak temel hak ve özgürlüklerin sınırlanmasının Anayasa’nın 13. maddesine aykırı olduğuna hükmetmiştir. Anayasa Mahkemesi, Anayasa’nın sistematik yorumunun, kanunların AİHS’ye uygun bir şekilde yorumlanması, bunun mümkün olmaması halinde de doğrudan AİHS’nin uygulanmasını zorunlu kıldığı sonucuna ulaşmaktadır. Bu yorum yöntemine bağlı kalarak, bu makale inceleme konusu suçlamanın başta AİHS olmak üzere uluslararası insan hakları hukukuna uygunluğunu değerlendirecektir. Suçlamanın, uluslararası insan hakları hukukuna aykırı olduğunun saptanması halinde, şüphelilerin cezalandırılmasının Anayasa’nın öngördüğü hukuk sistematığına de aykırı olacağı açıktır.

İzmir 1. Sulh Ceza Mahkemesi’nde açılan ve Asliye Ceza Mahkemesi önünde devam eden⁴ davanın yukarıda açıklanan şekliyle uluslararası insan hakları hukukuna ve özellikle AİHS’ye uygunluğunun değerlendirilebilmesi için önce iddianamede suç olarak nitelenen eylemler, Gezi Parkı olayları olarak tanımlanan ve yurt çapında gerçekleştirilen protesto eylemleri ışığında değerlendirilecek; daha sonra ise Türkiye’deki toplantı ve gösteri yürüyüşlerine ilişkin genel bir değerlendirme sunulacaktır. Ardından sevk maddesi olan 217. madde ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası’nın Savcılık tarafından önerilen uygulama yönteminin Sözleşme hukuku ve içtihadı ile uyumu tartışılacaktır. Sonuç bölümünde bu değerlendirmeler ışığında ulaştığımız bilimsel analiz özetlenecektir.

Gezi Olayları ve İzmir Twitter Davası

Davanın 29 şüphelisi bulunmaktadır. Kamu barışına karşı suçlar arasında sayılan ve ancak kamu barışının bozulduğu takdirde tamamlanabileceği kabul edilen bu suçun tek mağduru olarak da dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan gösterilmiştir.

Savcılık iddianamesinde; “Başlangıçta ifade özgürlüğü kapsamında protesto gösterileri şeklinde başlayan eylemlerin yapılan provokasyonlar sonucu kolluk kuvvetleriyle çatışma, kamu kurum ve kuruluşlarına yönelik şiddet eylemleri, sosyal alanların tahrip edilmesi, araçlara zarar verilmesi, kamu malları ile özel-tüzel kişilerin mallarına yönelik kundaklama, yağma gibi büyük çaplı olaylara sebep olduğu, eleştiri hakkını kullanmak isteyen vatandaşların arasına karışan provokatörlerin halkı galeyana getirerek bu eylemleri amacından çıkardığı, halkı

yönlendirerek polisle karşı karşıya getirdiğinin görüldüğü,

Sosyal paylaşım siteleri vasıtasıyla eylemlere katılan şahısların yönlendirildiği, özellikle polisle çatışan provokatör eylemcilere bu paylaşımlarla nerelere gitmeleri gerektiği, polislerin nerelerde tertibat aldığı, polislerin nerelere müdahalede buldukları, polise saldıran göstericilerin nerelere saklanabileceği hususlarının bildirildiği, yürürlükte olan 2911 sayılı yasanın 7. maddesinde gece vakti toplantı ve gösteri yapma yasağı kuralının ihlal edilerek toplantı ve gösterilere katılması, devam olunması hususunda halkın sürekli olarak tahrik edildiği,

Bu bağlamda polisin göstericilere karşı gerçek mermi kullandığı, polis tarafından bazı eylemcilerin vurularak öldürüldüğü, panzerlerin eylemcileri ezdiği, polisin kimyasal silah kullandığı gibi provokatif paylaşımlarla yalan haber ve bilgiler yayılarak halkın galeyana getirildiği ve suça tahrik edildiğinin tespit edildiği” iddia edilmektedir.

İddianamenin, Gezi olaylarına ilişkin sunumu hükümetin tanımlamasına çok uygundur. Büyük toplumsal bir olay bir sayfa içerisinde tanımlanmakta, böylece suç konusu eylemlerle Türkiye genelindeki olaylar arasındaki hukuki, siyasi ve toplumsal bağlam göz ardı edilmektedir. Bu çerçevede bilimsel bir dayanağa sahip olmadığı gibi, hükümete yakın kaynakların sunduğu çerçevenin tekrarından ibarettir. Oysa aşağıda açıklanacağı şekliyle ifade özgürlüğünün değerlendirilmesinde olduğu gibi toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının kullanımında da sözün ve eylemin hangi koşullarda gerçekleştirildiği hayati bir önem taşımaktadır. Sadece İzmir’de 10 kişiyi ilgilendiren bir konuyla ilgili olarak bir caddenin bütünüyle kapatılması ile tüm Türkiye’nin sorunu olan, günlerce devam eden ve milyonlarca kişinin katıldığı bir eylemin aynı hukuksal değerlendirmeye tabi tutulması kabul edilemez. Bu nedenle, olayların daha nesnel kaynaklar aracılığıyla sunulması gerekmektedir. Ancak bundan sonra şüphelilerin ifade ve toplantı ve gösteri yürüyüşü haklarını kullanmalarının bir ceza davası yoluyla kısıtlanmasının meşru olup olmadığı anlaşılabilir.

Savcılık, 1 sayfa içerisinde ülkenin tüm siyasi dengelerini etkilemiş bir olayı özetlemiştir. Bu özet de, genellikle Hükümet’e yakın yayın organlarının sunduğu senaryoya benzer şekilde, ilk 3 günde barışçıl bir şekilde başlayan olayların marjinal kişiler tarafından ele geçirildiğini ve bu kişilerin kim olduğu belirli olmayan “halkı” tahrik ettiği ve galeyana getirdiğini ileri sürmektedir. Bir başka deyişle, hiçbir şeyden habersiz olan halk, kaynağı belirsiz bazı kişiler tarafından harekete geçirilmiş, galeyana getirilmiş ve ortalığı yakıp yıkmıştır. Hiçbir bilimsel ve somut dayanağı olmayan bu iddia, hakikati yansıtmadığı gibi gösterilere

katılan milyonlarca vatandaşın bilinçsiz, kendi kendine karar veremeyen, kapasitesi sınırlı insanlar olarak sunulması yönündeki kabulü mümkün olmayan bir varsayıma dayanmaktadır. Bu iddia, Gezi olaylarını değerlendiren birçok çalışmada da tekrar edilmiştir.

Tarafsız tüm kaynaklar, insan hakları hukuku kapsamında protesto hakkını kullanan büyük bir kitlenin içerisinde doğal olarak hukuka aykırı davranan bazı kişilerin de olduğunu; ancak bunun istisna olduğunu göstermektedir. Aşağıda sunulan veriler, iddianamedeki bu bağlamı saptırmasını bilimsel bir şekilde çürütmektedir.

Daha yüksek tahminler bulunmasına rağmen, Emniyet Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre, Gezi olayları sırasında, Türkiye'nin Bayburt ili hariç 81 ilinde 5532 gösteri yapılmış, gösterilere 3 milyon 600 bin kişi katılmış, 5513 kişi polis tarafından gözaltına alınmış, 189 kişi de tutuklanmıştır. (FIDH, 2014: 6) Türkiye İnsan Hakları Vakfı Dokümantasyon Merkezi bilgilerine göre 5500 kişiye Gezi olayları ile ilgili dava açılmıştır. (Uluslararası Af Örgütü, 2014: 5)

6 vatandaşın olaylar sırasında can vermesinin yanında 3 kişinin de gaz kullanımına bağlı olarak kalp krizi geçirerek hayatını kaybettiği rapor edilmiştir.⁵ Türk Tabipler Birliği'nin verilerine göre olaylarda 63'ü ağır olmak üzere toplam 8163 kişi yaralanmıştır. Yaralanmaların % 94,8'i üç büyük ildir. (Türk Tabipler Birliği, <http://www.ttb.org.tr/index.php/Haberler/veri-3944.html>, 28/10/2014)

AK Parti Sosyal Medya Değerlendirmesi'nde, olay tarihinde Türkiye'de 31.427.000 Facebook ve 9.600.000 Twitter kullanıcısının olduğu, günde toplam 8.000.000, saniyede 92 tweet gönderildiği not edilmiştir. 31 Mayıs 2013 tarihi itibarı ile dakikada 3 bin adet tweet gönderildiği, öne çıkan hashtag'lar arasında "direngeziparkı" ve "occupygezi"nin en önde geldiği not edilmiştir. (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2013: para. 144) Sadece 31 Mayıs günü, 12 saat içinde üç başlık altında atılan tweet sayısı 2.000.000'u bulmuştur. (AlJazeera, 2013) Toplam tweet sayısı ise İçişleri Bakanlığı Raporuna göre 39.000.000'u bulmuştur. (İçişleri Bakanlığı, 2013)

Halkın kandırıldığı, bir liderin veya dış güçlerin etkisiyle kukla gibi davrandığı iddiası hiçbir halk kitlesi açısından kabul edilebilir bir argüman değildir. Halk koyun olmadığı için birinin gütmesine de gerek yoktur; sokağa çıkıyorsa bir hak talebini dile getiriyordur. Bu talebi dinlemek yerine onların güdülen bir sürü olduğunu ima etmek halkı aşağılamak anlamına gelecektir.⁶ Ancak bir an için bu cahil, saf halk argümanı kabul edilecek olsa bile Gezi olaylarına katılan kitleyle yapılandırılan bu etiketin doğru olmadığı görülecektir. Atılan

milyonlarca tweet'ten zaten dijital okuryazarlık oranının çok yüksek olduğu anlaşılan katılımcıların sosyal profili eğitim düzeyinin de çok yüksek olduğunu göstermektedir. Konda'nın yaptığı araştırmaya göre Türkiye genelinde %6 olan okuryazar olmama eğilimi Gezi Parkı'nda sadece % 0.3'tür. Aynı şekilde Türkiye genelinde lise ve üstü seviyede eğitime devam edenler sadece %12 iken, Gezi katılımcılarının %42.8'i üniversite mezunu, %12,9'u ise yüksek lisans/doktora öğrencisi veya mezunudur (Konda, 2014: 8-9). Aynı araştırmaya göre, katılımcıları ısrarlı bir şekilde marjinal gruplarla, terör örgütleriyle ilişkilendirmenin de hiçbir bilimsel karşılığı yoktur. Milyonlarca vatandaşın bu şekilde tanımlanmasının ülkedeki barış ortamına verdiği zarar bir yana katılımcıların %94'ü olaylara sade vatandaş olarak katıldığını belirtmektedir (Konda, 2014: 14-15). Gezi olaylarını anlamak açısından önemli olan bu veri, ayrıca katılımcıları terörist diye damgalamak yerine çoğu hiçbir örgütü temsil etmeyen kişilerin barışçıl toplantı hakkını korumak yükümlülüğünde olan devlet kurumları açısından da çok önemlidir. Hem kolluk hem de yargı mercilerinin görevi katılımcıların küçük bir kısmını oluşturan şiddet yanlısı kişileri tespit ederek vatandaşların barışçıl toplantı hakkına saygı göstermektir.

Görüldüğü gibi iddianamede ileri sürülen, evinde oturan insanların şüphelilerin kışkırtması ile sokağa çıktığı senaryosunun hiçbir bilimsel karşılığı yoktur. Yurt çapında, ne yaptığının bilincinde olan milyonlarca insan, sosyal medyayı kullanarak iletişime geçmiş, siyasi iktidardan duydukları rahatsızlığı barışçıl gösteri haklarını kullanarak dile getirmiştir. Bir başka deyişle, tweetleri atan da sokağa çıkan da aynı büyük kitledir. Bir kısım vatandaşın, bir diğer kısım vatandaş galeyana getirdiği, harekete geçirdiği iddiasının hiçbir bilimsel dayanağı yoktur.

Şüphesiz, bu kadar çok katılımcının olduğu binlerce gösterinin içinde insan hakları hukukunun tanıdığı barışçıl toplantı hakkının kullanım sınırları dışına çıkanlar olmuştur. Ne var ki bu nitelikte olan kişi sayısı olayların büyüklüğü dikkate alındığında olağanın bile altındadır. İddianame, şüphelilerin bu kişiler olduğuna dair hiçbir delil içermemekte, İzmir'de meydana gelen zararların tamamından 29 kişiyi sorumlu tutmaktadır. Basit bir inceleme, Gezi olayları sırasında atılan 39.000.000 mesajın büyük bir bölümünün şüphelilere suçlama yöneltilen tipte tweetler olduğunu rahatlıkla gösterecektir. Bu durum, milyonlarca vatandaşın TCK'nin 217. maddesi uyarınca yargılanmasını gerektirecektir. Ne var ki, Savcılık bu milyonlarca insan arasından tesadüfi olarak bu davada yargılanan 29 sanığı seçmiştir. Bu garip sonuç, bir yandan davanın bağlamından koparılarak izlenmesinin ne kadar adaletsiz sonuçlar doğurabileceğini göstermekte, bir yandan da herkesin eşit olduğunu belirten Anayasanın 10. maddesine açık bir aykırılık teşkil etmektedir.

Kaldı ki aşağıda açıklanacağı üzere, bu tür şiddet olaylarını tetikleyen ana nedenlerin başında Türkiye’de halen yürürlükte olan toplantı ve gösteri yürüyüşüne ilişkin mevzuat ve uygulaması gelmektedir.

Toplantı ve Gösteri Yürüyüşüne Hak

Türkiye’de Toplantı ve Gösteri Yürüyüşüne Hak Sistemik ve Yapısal Bir Şekilde İhlal Edilmektedir

Toplantı ve gösteri hakkı, ifade özgürlüğü gibi demokrasinin temellerinden biridir ve AİHM’nin sürekli belirttiği üzere bu hakkın geniş yorumlanması, demokrasinin sağlıklı işlemesi için bir ön koşuldur (AİHM, Djavit An/Türkiye: para. 56). Devletler sadece bu hakkı güvence altına almak değil ve fakat aynı zamanda makul olmayan dolaylı kısıtlama önlemlerinden de kaçınma yükümlülüğü altındadır (AİHM, Djavit An/Türkiye: para. 57).

Türkiye’nin toplantı ve gösteri yürüyüşü mevzuatı ve uygulamasının ise bu gerekliliğin tam tersini sergilediğine dair bağımsız gözlemciler arasında hemen hemen bir fikir birliği vardır. Toplantı ve gösteri yürüyüşleri, idari engellerle yasaklanmakta, toplantı yapılan durumlarda ise kolluğun aşırı güç kullanımıyla karşılaşılmaktadır. Bu müdahaleler nedeniyle, hem kötü muamele yasağı ihlal edilmekte hem de toplantı ve gösteri yürüyüşüne hakka orantısız bir müdahale gerçekleştirilmektedir. Nihayet, buna ek olarak hakkını kullanan kişilere, ilgisiz birçok ceza davası açılarak, hakkın kullanımı üçüncü bir müdahale tipiyle sınırlandırılmaktadır. Türkiye’de aşırı güç kullandığı rapor edilen kolluk güçleri hakkında etkili soruşturma ve cezalandırma yoluna gidilmezken, Anayasa ve uluslararası hukuktan kaynaklanan haklarını kullanan göstericiler farklı ceza kanunu hükümleri altında dava edilmektedir.⁷

Bu sistematik sorunu tespit eden Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Komite 2011 Türkiye Raporunda, cezasızlık ve karşı davalarla mücadele için hükümete bir dizi öneride bulunmuştur (CAT, 2013: para. 13). Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri de sorunun yasa ve uygulamalardan kaynaklanan yapısal bir niteliği olduğunu tespit etmektedir (Nils Muiznieks, 2014, para. 19 vd.). Ancak Türkiye’deki toplantı özgürlüğüne ilişkin yapısal sorun belki de en net olarak AİHM içtihatlarında görülebilmektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 2013 yılı sonuna kadar, toplantı ve örgütlenme özgürlüklerine ilişkin 11. madde hakkında toplam 151 ihlal kararı vermiştir. Bu ihlal kararlarının 61 tanesi Türkiye hakkındadır. Bu alanda Türkiye’ye en yakın olan Devlet olan Rusya hakkında verilen toplam ihlal sayısı 12’dir. Nüfusu Türkiye’ye yakın büyük Batı Avrupa Devletleri aleyhine verilen kararlar 2 ila 4 arasında değişmektedir.⁸

AİHM’nin Türkiye aleyhine verdiği toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı

ihlali kararları Bakanlar Komitesi önünde Oya Ataman öncü kararı altında listelenmiştir. Eylül 2013 tarihli Bakanlar Komitesi kararında bu başvuruların incelenmesine devam edilmesine karar verilmiştir. Hali hazırda bu grupta 37 karar bulunmaktadır.⁹ Bakanlar Komitesi kararına göre Türkiye'nin bu sistematik ihlali gidermek için güç kullanımına ilişkin mevzuatını gözden geçirmesi ve hakkı ihlal eden kamu görevlilerini etkili bir şekilde soruşturması, toplantıların dağıtılmasının zorunlu, orantılı ve gerekli olup olmadığına dair bilgi sunması gerekmektedir. AİHM yakın tarihli yarı pilot karar niteliği taşıyan İzci/Türkiye davasında, toplantı ve gösteri yürüyüşlerine ilişkin ihlallerin sistemik bir sorun oluşturduğunu saptamış ve hükümeti gerekli önlemleri almaya Sözleşmenin 46. maddesi uyarınca şu ifadelerle davet etmiştir:

95. Mahkeme, Türkiye hakkındaki 40'tan fazla kararda, kolluk görevlilerinin gösterilerdeki sert müdahalelerinin veya barışçıl nitelikte gösterilere katıldıkları gerekçesiyle başvuranlar hakkında başlatılan cezai işlemlerin, Sözleşme'nin 3 ve/veya 11. maddesinin/maddelerinin ihlaline sebep olduğu sonucuna vardığını gözlemlemektedir (bkz. diğerleri arasında, yukarıda anılan Ali Güneş/Türkiye § 46; yukarıda anılan Disk ve Kesk /Türkiye, §§ 36-37). Mahkeme tarafından belirtildiği üzere, söz konusu kararların verildiği davaların ortak özelliği, yetkililerin barışçıl toplantılara belirli derecede hoşgörü göstermemiş olmaları ve bazı hallerde de göz yaşartıcı gaz da dahil olmak üzere, kolluk görevlileri tarafından sert fiziksel güç kullanılmış olmasıdır.

96. Ayrıca Mahkeme, söz konusu kararların 20'den fazlasında, gösteriler esnasında kolluk görevlilerinin kötü muamelede buldukları iddialarına ilişkin olarak, Türkiye'deki soruşturma makamları tarafından etkin bir soruşturma yürütülmediğini belirtmiştir (bkz. yakın geçmişte, Taşarsu / Türkiye, no. 14958/07, § 55, 18 Aralık 2012).

97. Mahkeme, toplantı özgürlüğü ve/veya gösteriler sırasında kolluk görevlileri tarafından güç kullanımına ilişkin olarak, Türkiye hakkında 130 başvurunun Mahkeme önünde derdest olduğunu gözlemlemektedir.

98. Yukarıda belirtilen hususlar ışığında, Mahkeme, somut kararın Sözleşme'nin 46. maddesi kapsamındaki yükümlüklerine uygun olarak icra edilebilmesi için, davalı Devlet'in gelecekte benzer ihlalleri önlemek amacıyla genel tedbirler alması gerekeceği kanısındadır. Mahkeme, bu amaçla ve Türkiye'nin öngörebileceği diğer tedbirlere ve İçişleri Bakanlığı tarafından 15 Şubat 2008 tarihinde yayımlanan yönergeye hâlel getirmeksizin (bkz. yukarıda § 32), yukarıda bahsedilen ve sistemden kaynaklandığı düşünülen sorunların giderilebilmesi için, fiziksel güç veya göz yaşartıcı gaz gibi zorlayıcı tedbirlere başvururken, kolluk görevlilerinin Sözleşme'nin 3. ve

11. maddelerine ve CPT'nin yukarıda belirtilen tavsiyelerine (bkz. § 40 ve 41) uygun hareket etmelerini sağlayacak adımların atılmasının kaçınılmaz olduğu kanaatinde. Mahkeme, adli makamların, Sözleşme'nin 3. maddesi kapsamındaki yükümlülüklerine uygun olarak ve kıdemli polis memurlarının hesap vermelerini sağlayacak şekilde, kötü muamele iddialarına ilişkin etkin soruşturma yürütmelerinin sağlanması gerektiği kanısındadır (AİHM, İzci/Türkiye).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin İzci/Türkiye kararında belirttiği bu hususlar, hükümete yönelik olmakla birlikte, hukukumuzda göre yargı mercilerini de bağlamaktadır. Mahkemeler, göstericileri keyfi nedenlerle mahkûm etmemeli, tersine Devlet adına güç kullananlar etkili bir şekilde soruşturulmalıdır.

Cezasızlık ve Hak Sahibine Misilleme Sorunu

Yukarıda alıntılanan İzci kararından da görülebileceği gibi toplantı ve gösteri yürüyüşüne hakkın kullanılmasındaki en önemli engellerden ve yapısal ihlalin nedenlerinden biri aşırı güç kullanan kolluğun ve özellikle amirlerinin ısrarlı bir şekilde cezasızlık politikasından yararlanmasıdır. Binlerce kişinin yaralandığı olaylarda sorumlu kolluk görevlileri hakkında soruşturma açmak yerine ısrarla temel hak ve özgürlüklerini kullanan bireyler mahkeme önüne çıkarılmaktadır.

Türkiye'de toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkını kullananların kolluk kuvvetine karşı yaptıkları başvurular sistematik olarak cezasızlıkla sonuçlanmakta, kolluğun yaptığı memura mukavemet suçlamaları ise çok sık bir şekilde cezalandırılmaktadır. Konuya ilişkin yakın tarihli bir çalışmanın (Altıparmak, 2009: 138, 140 vd.) ilgili bölümünü aşağıda sunuyoruz:

“Türkiye’de güvenlik güçlerinin, özellikle toplumsal olaylarda orantısız güç kullandığı sıklıkla dile getirilen şikâyetlerdendir. Sorun son iki yıl içerisinde İstanbul’da meydana gelen 1 Mayıs olayları ile güncellik kazanmış olmakla birlikte¹⁰, istatistiklerin de işaret ettiği gibi, her kesimden insan giderek daha sık bir şekilde güvenlik güçleriyle karşı karşıya gelmektedir. Orantısız güç kullanıldığı iddialarına rağmen, bu kapsamda verilen kararlarda önemli bir artış gözlenmemekte, buna karşılık güvenlik güçlerine direnme suçundan mahkûmiyet sayısı hızla artmaktadır.

Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü rakamlarına göre, Türk Ceza Kanunu’nun 265. maddesinde düzenlenen görevi yaptırmamak için direnme suçundan 2006 yılında toplam 11959 dava sonuçlandırılmıştır. Bu davalarda toplam 10207 kişi mahkûm olmuş, 4133 beraat kararı verilmiş, diğer başlıklı kararlarla birlikte 18033 kişi hakkında karar verilmiştir (Adli Sicil GM, 2006). Bu kararların kaçının güvenlik güçlerine, kaçının diğer kamu görevlilerine mukavemet nedeniyle verildiği açıklanmamakla birlikte, konuya ilişkin diğer

istatistikler¹¹ ışığında bu kararların çok büyük bir kısmının güvenlik güçlerine mukavemetten verildiğini tahmin etmek güç değildir.

Aynı yıla ilişkin güvenlik güçleri hakkında verilen cezalara ilişkin istatistikler de dikkat çekicidir. 2006 yılında, zor kullanma yetkisinde sınırın aşılması suçuna ilişkin (256. madde) 223 dava karara bağlanmış, anılan davalarda 116 mahkûmiyet ve 338 beraat yanısında diğer kararlarla birlikte toplam 520 kişi hakkında hüküm verilmiştir.¹²

Direnme suçuna ilişkin mahkûmiyet/beraat oranı 2.46 iken bu oran zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçunda 0.34'tür. Bu durumda, direnme suçuna ilişkin olarak verilen mahkûmiyet/beraat kararlarının % 71'i mahkûmiyet şeklinde çıkarken, bu oran zor kullanma yetkisinin aşılması suçunda % 25'tir.

Yine aynı dönem içerisinde işkenceye ilişkin 94. maddeden verilen karar sayısı 141'dir. Bu davalarda 79 mahkûmiyet ve 147 beraat olmak üzere toplam 362 kişi hakkında karar verilmiştir.¹³ Ağırlaştırılmış işkence ve eziyet suçlarına ilişkin verilen kararların yapısı da bu istatistiklerle uyum içerisindedir. Ancak TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu'nun girişte aktardığımız 2003-2008 değerlendirmesi dikkate alındığında bu 79 mahkûmiyetten çok azının hapis cezası olarak infaz edildiği çıkarımı yapılabilmektedir. Buna karşın, yakın tarihli Engin Çeber vakasının da gösterdiği gibi, kağıt üzerinde dahi çok ağır bir suç olarak görülemeyecek görevi yaptırmamak için direnme suçu kolayca tutuklama tedbiriyle karşılanabilmektedir.¹⁴

Tablo1

Suç türü	Karar Sayısı	Mahkûmiyet	Beraat	Toplam
Görevi Yaptırmamak için Direnme (TCY 265)	11959	10207	4133	18033
Zor Kullanma Yetkisinin Aşılması (TCY 256)	233	116	338	520
İşkence (TCY 94)	141	79	147	362
Ağırlaştırılmış işkence (TCY 95)	31	13	28	66
Eziyet (TCY 96)	57	35	34	93

2005 yılında 765 sayılı Yasa'nın, direnme suçunu düzenleyen 258. maddesine göre verilen karar sayısının 6119 ve mahkûmiyet sayısının 4682 olduğu

düşünüldüğünde¹⁵, görev yaptırmamak için direnme suçu nedeniyle açılan davalarda ciddi bir artış olduğu gözlemlenmektedir. Ama belki de daha önemlisi direnme nedeniyle açılan davalarda son 10 yılda yaşanan patlamadır. 1996 istatistiklerine göre 258. maddeden toplam 1549 mahkûmiyet verilmişken, 2006 yılında bu rakam yaklaşık 7 kat artarak 10207'e çıkmıştır. Aynı zaman dilimi içerisinde kötü muameleye ilişkin 245. maddeden verilen mahkûmiyet sayısında ise ciddi bir artış olmamıştır. 1996 yılında 245. maddeden 278 kişi mahkûm olurken, 337 kişi beraat etmiştir (Adli Sicil GM, 1996). 2005 yılı istatistikleri bu suçtan mahkûmiyetlerin çok az bir artışla 364'e beraatların ise 824'e yükseldiğini göstermektedir (Adli Sicil GM, 2005). 2006 yılında 256. maddeden verilen mahkûmiyet sayısı ise oldukça azdır: 116. Şikâyet sonucu hüküm alan kamu görevlisi sayısı % 2'nin altındadır.

Adalet Bakanlığı tarafından Batman milletvekili Ayla Akat Ata'nın yazılı sorusunu cevaplamak için hazırlanan istatistikler 256. madde kapsamındaki şikâyetlerin ne kadar az bir kısmının mahkûmiyetle sonuçlandığını göstermektedir.¹⁶ Bakanlık tarafından sunulan verilere göre, 2006 yılında, 1965'i o seneye ait olmak üzere toplam 2761 evrak içinde 6018 kamu görevlisi şikâyet edilmiştir. Toplam mağdur sayısı 3902'dir. 2007 yılında da evrak sayısı 2948, kamu görevlisi sayısı 6736 ve mağdur sayısı 4719'dur. Bu veriler karşısında 2006 yılı içinde verilen 116 mahkûmiyet kararının önemi daha iyi anlaşılabilir.

Nitekim orantısız güç kullanımındaki hızlı artış ve cezasızlık olgusu Avrupa Konseyi İşkenceyi Önleme Komitesi (CPT, 2006: para. 18 ve 20) gibi uluslararası örgütlerin ve İnsan Hakları İzleme Örgütü (Human Rights Watch, 2008: 23) gibi uluslararası sivil toplum kuruluşlarının da dikkatinden kaçmamıştır.

Gezi Davaları

Uluslararası insan hakları örgütleri, cezasızlık ve bağlantılı orantısız güç kullanımı eğiliminin Gezi Olayları sırasında artarak devam ettiğini tespit etmişlerdir. (FIDH, 2014; Uluslararası Af Örgütü, 2014; Human Rights Watch, 2104) Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri'nin yakın tarihli raporu (Nils Muiznieks, 2014) ve AB Komisyonu'nun 2013 İlerleme Raporu da bu bulguları desteklemektedir. (AB Komisyonu, 2013) Af Örgütü verilerine göre Gezi olayları sırasında 1000'e yakın suç duyurusu yapılmış olmasına ve binlerce insan yaralanmış olmasına rağmen Nisan ayı sonunda kolluk görevlileri aleyhine yürütülen sadece 4 dava bulunmaktadır. Bu dört davanın 3'ünün ölümle sonuçlanan eylemlere ilişkin olması ayrıca ilgi çekicidir (Uluslararası Af Örgütü, 2014:7; Nils Muiznieks, 2014: para. 109). Bir üst bölümde aktarılan cezasızlık tablosu, Gezi olaylarında çok daha çarpıcı bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Yukarıda açıklandığı gibi toplantı özgürlüğüne keyfi müdahalelerin bir yöntemi/görünümü, göstericiler aleyhine açılan ceza davalarıdır. Bugüne kadar bu

davalar 2911 sayılı kanuna muhalefetin yanında, TCK'nin 125, 265, 277 ve 301. maddelerine dayanarak açıldığı gibi, toplantılara katılanların terörist olduğu ileri sürülerek TCK'nin 220, 314 ve TMK'nin 7. maddelerine dayanılarak açılan çok sayıda davada da göstericiler aleyhine hüküm tesis edilmiştir. İzmir Twitter davasında, zaten son derece sorunlu olarak uygulanan bu ceza mevzuatına bu kez de TCK'nin bugüne kadar bu amaçla hiç kullanılmayan 217. maddesi eklenmiştir. Aşağıda bu maddeye dayanarak şüpheliler hakkında neden cezalandırma yoluna gidilemeyeceği ayrıntılı bir şekilde anlatılacaktır. Ancak davayı açan iddianamenin yukarıda özetlediğimiz büyük yapısal sorunun bir parçası olduğunun altı önemle çizilmelidir. Yargı mercilerinin görevi, izci/Türkiye kararında belirtildiği gibi Anayasa ve AİHS'te korunan toplantı ve gösteri yürüyüşüne hakkı etkin bir şekilde koruyacak şekilde karar vermek, keyfi soruşturma ve kovuşturmaları gecikmeksizin sonlandırmaktır.

İfade Özgürlüğü ve TCK md. 217

İddianame tüm sanıkları aynı kalıpla suçlamaktadır. Buna göre, tüm sanıklar;

“... tweetleri atarak halkı 2911 sayılı yasanın 7, 9, ve 10. maddeleri ile diğer maddelerine göre yasak olan toplantı ve gösteri yürüyüşlerine çağırarak, katılmaya teşvik etmek, bu gösteri yürüyüşlerine katılan şahısların eylemlerine devam etmeleri hususunda onları alenen galeyana getirmek, mer'i kanunlara uymama yönünde onları tahrik etmek suretiyle üzerine atılı suçu işlemiştir”.

Görüldüğü gibi iddianame, hangi tweetin hangi eyleme yol açtığını tartışma gereğini bile duymamaktadır. Bu yaklaşım, son dönemde sosyal medya paylaşımları hakkında açılan yüzlerce soruşturmanın da tipik yaklaşımıdır. İddianamenin ifade özgürlüğü açısından incelenebilmesi için birkaç ön saptama yapılması zorunludur.

a. Yukarıda betimlenen Gezi olayları bir bütün olarak alındığında ve dava konusu tweetler bir bütün olarak incelendiğinde, hükümeti protestoya yönelik çok büyük bir etkinliğin parçası oldukları görülecektir. Muhtemelen bunun içindir ki, iddianame çok yadırgatıcı bir şekilde suçun mağduru olarak Başbakanı göstermektedir. Bu yönüyle, kullanılan ifadeler “siyasi ifade” niteliği taşımaktadır. Siyasi ifade, hem AİHS'te hem de Anayasa'da diğer ifade özgürlüğü tiplerinden daha güçlü bir şekilde korunmaktadır. Bunun için AİHM'ye göre siyasi tartışma bütün Sözleşme'ye hakim olan demokrasi kavramının merkezinde yer almaktadır (AİHM, *Lingens/Avusturya*: para. 42; *Lyashko/Ukrayna*, para. 41 (c); *Castells/İspanya*: para. 43). AİHM'ye göre ifade özgürlüğünün en yüksek düzeyde korunduğu kamu çıkarını ilgilendiren konularda veya ifade özgürlüğünün en fazla önem taşıdığı siyasi konuşma ve tartışmalarda 10. maddenin 2. fıkrasına

dayalı sınırlandırma çok sınırlı ölçüde mümkündür (AİHM, *Vides Aizsardzibas Klubs/Letonya*: para. 40; *Lopes Gomes da Silva/Portekiz*: para. 30; *Eon/Fransa*: para. 59). Siyasilerin daha çok eleştiriye açık olmaları ilkesi de bu genel ilkeden kaynaklanmaktadır.

Dosyada müşteki olarak görünen Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, polis, hükümet ve/veya diğer politikacılar hakkındaki görüşlere ilişkin tweetler siyasi ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmelidir. Bu noktada, tweetler arasında sert ifadelerin bulunmasının hakkın sınırının aşıldığı anlamına gelmediği vurgulanmalıdır. AİHM'nin birçok kararında belirtildiği üzere, ifade özgürlüğünün kullanımı bağlamında, kabul edilebilir eleştirinin sınırlarının bir politikacı için normal bir bireyden daha geniş olduğu hatırlanmalıdır (AİHM, *Erbil Tuşalp/Türkiye*: para. 45).

Dolayısıyla eleştirel ve kimileri için kabul edilemez sertlikte ifadeler barındırsa da aşağıdaki tweetler ifade özgürlüğünün kullanılması olarak kabul edilmeli ve bu şekilde güvence altına alınmalıdır:

- E. K. "Adaletin olmadığı yerde, anarchy başlar."
- C. B. "Şerefsizler kızlara saldırıyor sürekli! #direnizmir pic.twitter.com/WOT5GWYdcU"
- A.G. "Sopa yediysek ölmedik ya, direnmeye devam! #direngeziparki #direnizmir #direnalsancak #direnturkiye"
- S. K. "2 yıl önce Mısırda yaptığı konuşmada 'kendi halkına zulmeden iktidar, meşruiyetini yitirmişti' dedi nasıl bir şerefsiz ikiyüzlü mahluktur bu!"
- E. Ç. "25 yıldır yaşamadığım aksiyonu yaşıyorum."
- Ç. B. "Kaçta yatacağımıza, kaçta içeceğimize, kaç çocuk yapacağımıza karışan hükümet istemiyoruz #tayipistifa"
- Ç. B. "AKP li vekilin oğlu sizi it gibi sıraya dizdiğinde 'POLİSE UZANAN ELLER KIRILSIN' diyen halktı, dün gece öldürmeye çalıştıklarınız."

Bu ifadeler karşısında ceza yaptırımları veya tehdidinin bulunmasının da ifade özgürlüğünün sınırlandırılması anlamına geleceği unutulmamalıdır. İfade özgürlüğü içindeki bu tweetlerin, iddia edildiği gibi kanunlara uymamaya teşvik niteliği yoktur. Kaldı ki uyulmadığı, muhalefet edildiği açık bir şekilde belirtilen Kanun (2911) ve ilgili maddelere ilişkin değerlendirme ilk bölümde yapılmış ve bu Kanun'un gereklerinin somut olayda uygulanmasının beklenemeyeceği AİHM içtihadı, Anayasa ve AİHS desteğiyle ortaya konulmuştur.

b. Dava konusu edilen tweetler incelendiğinde görüldüğü gibi yollanan mesajlar aynı zamanda haber alma ve verme niteliği de taşımaktadır.

Türkiye yakın siyasi ve toplumsal tarihinde eşine rastlanmayan bir eylemlilik hali olan Gezi olayları, birçok kurum ve kuruluşun işlevininin sorgulanmasına neden olmuştur. Bunlar arasında medyanın ayrıcalıklı bir yeri olduğu tüm kamunun bilgisi dâhilindedir. Birçok rapor, düşünce açıklaması ve kararda medyanın eksik, yetersiz ve işlevsiz kaldığı belirtilmiştir. Yine belirtilen dönem ve sonrasında, Gezi olayları ile ilgili olarak birçok kanal, program, yayıncı, sunucu ve hatta oyuncu sansüre uğramış, haklarında dava dahi açılmıştır.

Yukarıda alıntılıdığımız uluslararası raporlarda (Nils Muiznieks, 2014: para. 141; Thomas Hammarberg, 2011: para. 68-70) da eleştiri konusu olan bu durum, sosyal medyanın önemini artırmıştır. Ana akım medyadan haber alamayan birçok kişi sosyal medya yoluyla haberlerin yayılmasını sağlamıştır.

Paylaşılan tweetlerin haber alma, haberleşme maksadına hizmet ettiği konusundaki çarpıcı birkaç örneğe hemen aşağıda yer verilmektedir.

A. T. “02324630014 izmir barosu kriz masası gözaltındakiler için #direnizmir #direnkonak #direnalsancak #direngeziparkı”

E. G. “@... İZMİR ALSANCAK GÜL SOK. İÇİN GÖNÜLLÜ DOKTOR İLETİŞİM NUMARALARI: 0530... 0505... GÖNÜLLÜ AVUKAT: 0554...”

A. A. “İZMİR ALSANCAK WİFİ ŞİFRELERİ LÜTFEN YAYALIM! #direnizmir pic.twitter.com/S5dDhz1Y9P”

Yukarıdaki tweetler Baro kriz masası, gönüllü avukat ve doktor bilgisi ile internet bağlantı şifrelerinin paylaşılmasına ilişkindir. Bu türden bir paylaşımın suç olduğu konusunda herhangi bir kanunda herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Kaldı ki, birçok yaralının bulunduğu bir ortam içerisinde doktor bilgisi paylaşmak kadar doğal bir sonuç düşünülemez. Yine Baro’nun inisiyatifinde oluşturulan ve tamamen hukuki destekte bulunmak üzere kurulmuş kriz masasının bilgisine dair bir paylaşım da haber verme niteliğinden fazlasını taşımamaktadır. Aksi halde öncelikli olarak Baro’nun ve bu masa dâhilindeki avukatların suçlu olarak kabul edilmesi gerekirdi ki; böyle bir durum ne Avukatlık Kanunu ne de genel hukuk ilkeleriyle bağdaşmamaktadır.

Bir diğer örnek tweet grubunu ise; bir yere gitmeme, bir yerden uzaklaşma veya bir yerde buluşma konusunda uyarı niteliği taşıyan, polisin gaz sıkıldığı bilgisini veren, yardım talebinde bulunan eylemlerin sürdüğü sırada gönderilen tweetler oluşturmaktadır.

E. A. “Şu an çevik kuvvet ekibi ve tomalar reyhan pastanesinin önünde müdahaleye hazırlanıyor. #dayanizmir @.. @..”

E. Ç. “Bornova sokağında kümeler halinde sivil ve çevik kuvvetler mevcut

yanlarından sakince yürüyüp garın oraya çıkabilirsiniz taksiler mevcut”
A.A. “İzmirde yaklaşık 420 tane yaralı 9 tane de ağır yaralı varmış”

Bu grup tweetler, örnek verildiği üzere, gözlemlenen veya duyumu alınan bilgilerin aktarılmasından ibarettir. İddianamede yer aldığı üzere, eylemlerle ilgili yanlı, yönlendirici, halkı galeyana getirici, provokatif paylaşımlarla olayların büyümesine sebep olduğu ve halkın kışkırtıldığı, sosyal medyada yapılan provokatif paylaşımlar ile özellikle yalan ve yanlış bilgilerle halk ile kolluk kuvvetlerini karşı karşıya getirme amacı güdüldüğüne dair herhangi bir emare yoktur.

c. İfade özgürlüğüne sağlanan koruma yalnız içeriği değil bu ifadenin aktarıldığı farklı biçim ve araçları da içermektedir. Sosyal medya, düşüncüyü yayma ve ifade etme bakımından kullanıcıya ve kamuya eşsiz bir olanak sağlamaktadır. Günümüz koşullarında İnternet kullanımı düşünce ve ifade özgürlüğünün en önemli araçlarından biri haline gelmiştir. AİHM de İnternet yayıncılığını ifade özgürlüğü kapsamında görmektedir (AİHM, Editorial Board of Pravoye Delo and Shtekel/Ukrayna; Yıldırım/Türkiye; Delfi AS/Estonya). AİHM, Times Newspaper Ltd/BK kararında (AİHM, Times Newspaper Ltd/BK: para. 29), internetin kamuyu ilgilendiren bilginin yayılmasındaki önemine dikkat çekmiştir ve Yıldırım/Türkiye kararında da görüleceği üzere AİHM, taraf devletlere AİHS m.10’da belirtilen sınırlama nedenlerinden başka bir sınırlandırmanın yapılmaması gerektiğini belirtmektedir. Anayasa Mahkemesi de, 2/4/2014 tarihli Twitter kararında (AYM, 2014a); “İnternet modern demokrasilerde başta ifade özgürlüğü olmak üzere temel hak ve özgürlüklerin kullanılması bakımından önemli bir araçsal değere sahip bulunmaktadır. İnternetin sağladığı sosyal medya zemini kişilerin bilgi ve düşüncelerini açıklama, karşılıklı paylaşma ve yaymaları için vazgeçilmez niteliktedir” demektedir.

İlaveten, Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu 29/5/2014 tarihli Youtube kararında da

Sosyal medya, medya içeriğini oluşturmak, yayınlamak ve yorumlamak şeklinde bireysel katılıma imkan veren şeffaf ve karşılıklı iletişim kurulan bir platform şeklindeki medya kanaludur. İnternetin sağladığı sosyal medya zemini kişilerin bilgi ve düşüncelerini açıklama, karşılıklı paylaşma ve yaymaları için vazgeçilmez niteliktedir. Bu nedenle sadece düşüncüyü açıklamanın değil, aynı zamanda bilginin elde edilmesi açısından günümüzde en etkili ve yaygın yöntemlerden biri haline gelen sosyal medya araçları konusunda yapılacak düzenleme ve uygulamalarda devletin ve idari makamların çok hassas davranmaları gerektiği açıktır.

demektedir. (AYM, 2014b)

Sevk maddesi olan TCK'nin 217. maddesi şu şekildedir: "Halkı kanunlara uymamaya alenen tahrik eden kişi, tahrikin kamu barışını bozmaya elverişli olması halinde, altı aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır." Yukarıda açıklandığı gibi TCK md. 217 toplantı ve gösteri yürüyüşü bağlamında sıklıkla başvurulan bir hüküm değildir. Bugüne kadar toplantı hakkına ilişkin davalar ağırlıklı olarak 2911 sayılı yasa ile TCK'nin 125, 220, 265, 277 ve 301 ve 314. maddeleri ve TMK'nin 7. maddesine dayanılarak açılmıştır.

TCK'nin 217. maddesi tüm bu hükümlerden farklıdır. Diğer suç tiplerinde, ifade sahibi bir şekilde eylem şeklinde gerçekleşen suçla ilişkilendirilmiştir. Örneğin 215. madde uyarınca, ifade suçu veya suçluyu övdüğü için cezalandırılmaktadır. Aşağıda açıklanacağı gibi suç hakkındaki ifadelerin otomatik cezalandırılması da AİHS'ye aykırıdır. Ancak hem 215. maddede hem de TMK md. 6 ve 7'de ifade ile suç olan eylem arasında bir ilişki vardır. TCK 217. madde ise çok atipik bir suçta vücut vermektedir. 215. maddede öngörülen suçun maddi unsuru suç olan davranışları övmek iken 217. maddede suçu oluşturan eylemin gerçekleşmesi için suç olmasa bile kanunlara uymamaya teşvik yeterlidir. Bu madde uyarınca suç olmayan kanuna aykırı eylemlerle ilgili ifade suç olarak nitelendirilebilecektir. Bir örnek vermek gerekirse, vatandaşları bir dönem vergi ödememeye çağıran kişinin çağrısına uyan kişiler vergi ödemedikleri için ceza hukuku tarafından yaptırıma uğramazken, çağrıda bulunan kişi hapis cezasıyla yargılanacaktır. Ya da öğretmenleri bir hafta derslere girmemeye çağıran bir kişi, öğretmenler derse girmezse 217. madde uyarınca cezalandırılabilir. Ne var ki derse girmemek ceza kanununda suç olmadığı için öğretmenler cezalandırılmazlar. Bu haliyle, 217. maddenin soyut haliyle dahi Anayasaya aykırı olduğu ileri sürülebilir. Çünkü bir eylem suç değilse, onunla ilgili ifadenin suç olmasının da kabul edilmemesi gerekir.

Hükmün ifade özgürlüğü açısından yarattığı risk, inceleme konusu dosyada açık olarak görülmektedir. Sorunun daha iyi anlaşılabilmesi için siyasi ifade özgürlüğüne ilişkin AİHS standartlarının hatırlatılmasında fayda vardır. İnceleme konusu olaya çok benzer bir vaka olan İncal/Türkiye davasında, HEP İzmir Yöneticisi olan başvurucu partisinin dağıttığı broşürlerle "Türk ve Kürt Emekçilerine Karşı Uygulanan Devlet Terörüne" karşı Yurtsever-Demokrat Kamuoyunu Halkın Öz Gücüne Dayalı Mahalle Komisyonları kurmaya davet etmiştir (AİHM, İncal/Türkiye: para. 10). Başurucu 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 312. maddesi uyarınca mahkûm olmuş ve AİHM'ye başvurmuştur. AİHM, dava konusu broşürlerin "özel savaş", "terör" gibi ağır eleştiri içermesine rağmen, şiddeti veya insanlar arasında düşmanlık ve nefreti tahrik etmediğini

belirterek (AİHM, İncal/Türkiye: para. 50) Sözleşmenin 10. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

İncal kararı, Türkiye'nin ifade özgürlüğü sorununun sembolü haline gelmiştir. Şu anda Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi önünde, toplam 103 karar İncal grubu altında sınıflandırılmıştır. Tam 16 yıldır Bakanlar Komitesi Türkiye'den konuya ilişkin önlem almasını istemektedir.¹⁷ Yapılan çok sayıda yasal değişiklikle Türkiye'nin mevzuatının AİHS ile uyumlu hale getirilmesine çalışılmıştır. Bu grup davalardan Gözel ve Özer vakasında, AİHM Sözleşmenin 46. maddesini uygulayarak Türkiye'deki sistemik sorunu tespit etmiştir (AİHM, Gözel ve Özer/Türkiye). AİHM, hem Gözel ve Özer öncesi hem de sonrasındaki davalarda, suç konusu haber ve makalelerin şiddete, silahlı direnişe veya isyana teşvik etmediği ve nefret söylemi niteliği taşımadığı durumlarda sadece terör örgütü üyesinin görüşlerini aktarmanın yaptırım konusu olamayacağını karara bağlamıştır (AİHM, Demirel ve Ateş/Türkiye: para. 39; Halis Doğan/Türkiye: para. 38; Çapan/Türkiye: para. 42; Kanat ve Bozan/Türkiye: para. 19; Karakoyun ve Turan/Türkiye: para. 30; Bayar ve Gürbüz/Türkiye: para. 34; Belek/Türkiye: para. 28). Gözel ve Özer kararında, TMK'nin 6. maddesini inceleyen AİHM şu saptamayı yapmıştır:

“AİHM, özellikle 3713 sayılı yasanın 6. maddesinin 2. fıkrasında kaleme alınan «terör örgütünün bildiri ve açıklamalarını» hedef alan hükümlerin ulusal hâkimlere AİHS'nin 10. maddesi kapsamında dile getirilen ve uygulanan kıstaslarını dikkate alarak yazıların içeriğini ve hangi bağlamda yazıldığını inceleme yükümlülüğü vermediğinin altını çizmektedir. Varılan bu sonuçlar, başvuruların AİHS'nin 10. maddesinde güvence altına alınan haklarının ihlalinin söz konusu hükmün kaleme alınışı ve uygulanmasıyla ilgili bir sorundan kaynaklandığını göstermektedir. Bu konuyla ilgili olarak AİHM, ilgili iç hukuk ile AİHS'nin yukarıda belirtilen hükmüne uygun hale getirilmesinin tespit edilen ihlale son verilmesini mümkün kılan uygun bir telafi yöntemi oluşturacağı kanaatine varmaktadır (AİHM, Gözel ve Özer/Türkiye: para. 76).

Gözel ve Özer, siyasi ifade özgürlüğüne iki önemli ölçüt getirmektedir.

i. Şiddete tahrik içermediği sürece (yani şiddet eylemlerine ya da kanlı bir intikama başvurmayı savunmuyor, destekçilerinin hedeflerini gerçekleştirmesi amacıyla terör eylemlerini haklı göstermiyor ve belli kişilere karşı derin ve mantıksız bir nefret duygusunun oluşmasına neden olarak şiddeti yüreklendirdiği şeklinde yorumlanamıyorsa) herhangi bir ifade salt terör örgütü üyeleri tarafından dile getirildiği ve/veya hükümeti sert bir şekilde eleştirdiği için yasaklanmamalıdır.

ii. İkinci olarak; yapılacak düzenleme, hâkimlere, AİHS'nin 10. maddesi kapsamında dile getirilen ve AİHM tarafından uygulanan kıstasları dikkate alarak,

sadece mesajı verenin kimliğine ve kime verildiğine değil, yazının bütünlüğü içinde yazıların içeriğini ve hangi bağlamda yazıldığını inceleme yükümlülüğü getirmelidir.

Yasalarda defalarca yapılan değişiklikler, İncal kararından itibaren bulunan 100'ü aşkın ihlal kararını engellemeye yetmemiştir. Hükümet, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesine 3 Nisan 2014 tarihinde sunduğu Eylem Planında, bu kez gerekli değişikliklerin 3. ve 4. Yargı Paketleri ile gerçekleştirildiğini bildirmiştir. Bu kapsamda, TCK'nin 215. maddesi, 6459 sayılı Yasanın 10. maddesi ile değiştirilmiş ve suçun unsurlarına "açık ve yakın tehlike" ölçütü eklenerek şiddetle ifade arasında bağ kurulmaya çalışılmıştır. Yeni 215. madde şu şekildedir:

"İşlenmiş olan bir suçu veya işlemiş olduğu suçtan dolayı bir kişiyi alenen öven kimse, bu nedenle kamu düzeni açısından açık ve yakın bir tehlikenin ortaya çıkması hâlinde, iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır."

İnceleme konusu iddianame ise artık alışılmış bir şekilde bir yerden kapanan sınırlama imkânını başka bir yerden hareketle kullanmaktadır. Açıktır ki AİHS ve AİHM içtihatları şiddet içeren eylemle, sınırlama konusu ifade arasında bir illiyet bağı aramaktadır. Yasama organı da buna dayanarak 215. maddeyi değiştirmiştir. Ancak, savcılıklar bu kez de 217. maddeyi şiddetle hiçbir ilişkisi olmayan ifadelerle uygulamaya çalışmaktadır. Gerçi iddianamede, "yapılan provokasyonlar sonucu kolluk kuvvetleriyle çatışma, kamu kurum ve kuruluşlarına yönelik şiddet eylemleri, sosyal alanların tahrip edilmesi, araçlara zarar verilmesi, kamu malları ile özel-tüzel kişilerin mallarına yönelik kundaklama, yağma gibi büyük çaplı olaylara sebep olduğu" iddia edilmekteyse de sanıkların tweetleri ile bu şiddet arasında nasıl bir bağlantı olduğu iddianamede tartışılmamaktadır. İddianamede geçen şiddet eylemleri ile bu dava arasındaki ilişkinin, ancak sanık olarak yargılanan kişilerin bizzat kendilerinin bu eylemlere katıldıklarının veya sosyal medya ile yaptıkları iddia edilen çağrılar sebebiyle bu şiddet eylemlerinin gerçekleştiğinin şüpheye yer bırakmayacak şekilde tespit edilmesi halinde hukuki bir neticeye bağlanabileceğini önemle vurgulamak gereklidir. İddianamedeki bu eksiklik tam da AİHM'nin *İncal*, Gözel ve Özer ve bu kapsamdaki 103 kararında belirttiği illiyet bağı eksikliğini tekrar etmekte, hatta suç olmayan hukuka aykırılıkları cezalandırdığı için daha da ağır sonuçlara yol açmaktadır.

Nihayet, istisnai olarak şiddete tahrik nedeniyle ifade özgürlüğünün kısıtlanabildiği durumlarda bile salt şiddete tahrikin varlığı yeterli olmayacaktır. Şiddete tahrik kadar bunun hangi bağlamda, hangi araçla ve kim tarafından

söylendiğinin de araştırılması gerekmektedir. (Özellikle AİHM, Zana/Türkiye) Sanıklar, Gezi olaylarının gerçekleştiği dönemde tweet atan milyonlarca insan arasından tesadüfen seçilmiş 29 kişidir. İddianame hiçbirinin örgütsel bir bağına veya liderlik ettiği bir grubu tespit etmediği gibi, sanıkların sözünü dinlediği için şiddete başvurduğu gösterilebilen bir tek kişi veya vaka bulunmamaktadır. Bu durumda somut bir tehlike suçu olan 217. maddenin maddi unsurunun nasıl oluştuğunu anlamak mümkün değildir.

2911 Sayılı Yasa ve Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkı

İddianame sanıkların, "... twitleri atarak halkı 2911 sayılı yasanın 7, 9, ve 10. maddeleri ile diğer maddelerine göre yasak olan toplantı ve gösteri yürüyüşlerine çağırarak, katılmaya teşvik etmek" yoluyla suç işlediğini ileri sürmektedir. Bilindiği gibi anılan hükümler; toplantı zamanına (md. 7), düzenleme kuruluna (md. 9) ve bildirimine (md. 10) ilişkindir.

Yukarıda belirtildiği gibi Oya Ataman grubu davalarda Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi ve İzci/Türkiye davasında da AİHM, Türkiye'de toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının mevzuat ve uygulamasının yapısal bir sorun yarattığını tespit etmiştir. Burada sadece konunun, yazı kapsamındaki sonuçları değerlendirilecektir.

Toplantı hakkıyla ilgili olarak öncelikle şu ilkelerin hatırlatılması gerekir.

1. Anayasa uyarınca toplantı hakkı izne tabi olamaz. Ancak toplantının bildirim tabi olması mümkündür. Bu yükümlülük, bir yandan başkalarının hakkını korumayı hedeflerken bir yandan da barışçıl gösteri yapacakların haklarını güvence almayı mümkün kılar. Örneğin, önceden bildirim bir toplantı için trafik düzenlemesi yapılmasını mümkün kılar, diğer yandan göstericilerin zarar görmesi halinde acil müdahale etmek için ambulans bulundurmaya da olanaklı hale getirir. Bununla birlikte, yapılacak düzenlemenin amacı yasadışı toplantıları dağıtmak değil, barışçıl toplantıları başka hak ve özgürlüklerle birlikte mümkün kılmaktır. Bu nedenle, Devletler toplantı ve gösteri yürüyüşünü düzenleme görüntüsü altında, bu hakka yönelik makul olmayan dolaylı sınırlandırmalardan kaçınmak zorundadır (AİHM, Oya Ataman/Türkiye: para. 36).

2. Bildirim yükümlülüğü, eğer toplantı ve gösteri yürüyüşüne hakkı anlamsız hale getirecekse, salt yasada öngörülmüş olması bildirimsiz toplantıyı yasaya aykırı hale getirmez. AİHM, mevcut olaya anında cevap verme gereğinin doğduğu bazı özel durumlarda, anında toplanma hakkının bildirim ödevinin önüne geçebileceğini kabul etmektedir (AİHM, Bukta vd./Macaristan; Eva Molnar/Macaristan: para. 38). Özellikle, o an yapılmayan eylem daha sonra anlamsız

hale gelecekte, bildirim yükümlülüğüne uyulmaması toplantı özgürlüğünün doğal sonucudur (AİHM, Bukta vd./Macaristan: para. 36).¹⁸ Avrupa Konseyi Venedik Komisyonu ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) tarafından hazırlanan Toplantı Özgürlüğü Rehber İlkeleri, bu gibi durumlar için yasa mutlak bir istisna öngörülmesi gerektiğini belirtmektedir (Venedik Komisyonu ve AGİT, 2010: para. 4). İlkeler, bu tür toplantı ve gösterileri yürüyüşlerinin hoşgörüle karşılanmasının demokrasinin bir gereği olduğunu belirtmektedir (Venedik Komisyonu ve AGİT: Açıklayıcı notlar para. 190).

3. 2911 sayılı Yasa, AİHS'ye aykırı olarak, Sözleşme'de korunan barışçıl toplanma özgürlüğünü kısıtlayan gizli engellerle (AİHM, Oya Ataman/Türkiye: para. 38) doludur. Gerek idare, gerekse mahkemeler bu engelleri Sözleşme ile uyumlu bir şekilde yorumlamak yükümlülüğü altındadır. 2911 Sayılı Yasa'nın 10. maddesi toplantı yapılabilmesi için 48 saat önceden bildirim yapılması gerekliliği getirmekte, 22. maddesi ise parklarda toplantı yapılmasını yasaklamaktadır. Aynı şekilde, 7. madde halka açık yerlerdeki toplantılar ile yürüyüşlerin güneşin batışından bir saat önceye, kapalı yerlerdeki toplantıların saat 23.00'e kadar sürebileceğini düzenlemektedir. Eğer bu hükümler lafzi olarak yorumlarsa, bir parkın yıkımına karşı çıkanların, o parkta değil ve fakat örneğin Çağlayan'da eylem yapması gerekir. Aynı şekilde, 48 saat önce bildirim verilmesi gerektiği için tüm ağaçlar sökülünceye kadar toplantı ve gösteri yürüyüşü yapılması mümkün olmayacaktır. Saat 23.00 kuralı uygulanırsa, Başbakan'ın yurtdışından dönüşünde yaptığı havaalanı toplantısı otomatik olarak yasadışı hale gelecektir.¹⁹

4. Bir toplantının yasaya aykırı olmasıyla barışçıl olmaması farklı şeylerdir. 2911 sayılı Yasaya aykırı yapılmış toplantılar, yasaya aykırı olabilir ama barışçıl olma ve Sözleşme'nin korumasından yararlanma özelliklerini kaybetmezler. Venedik Komisyonu ve AGİT ani toplanma eylemlerinin (*flash mobs*) insan hakları hukukundan yararlandığını düşünmektedir (Venedik Komisyonu ve AGİT, 2010: para. 17). *Bir toplantının, yasaya aykırı eyleme davet etmesi de o eylemi barışçıl olmaktan çıkarmaz (Venedik Komisyonu ve AGİT, 2010: Açıklayıcı Notlar para. 95; AİHM, Cisse/Fransa: para. 50).*

5. *Toplumun huzurunu kaçıran her eylem toplantıyı barışçıl olmaktan çıkarmaz (Venedik Komisyonu ve AGİT: para. 1.3). Halka açık bir alanda gerçekleştirilen çoğu toplantı ise günlük yaşamın akışını belirli bir ölçüde bozacak bir karışıklığa ve düşmanca tepkilere yol açabilir. Ancak AİHM, söz konusu düzeni bozan durumun bile, tek başına, toplanma özgürlüğü hakkına yönelik müdahaleyi haklı kılmayacağı kanaatindedir. Mahkemeye göre, yasadışı hale gelmişse bile şiddet kullanılmayan bir toplantıya, 11. maddede korunan toplanma hakkının anlamını tamamen yitirmemesi için belirli bir ölçüde hoşgörü gösterilmesi*

gerekir (AİHM, Oya Ataman/Türkiye: para. 42; Nurettin Aldemir ve Diğerleri/Türkiye: para. 43; Aytaş vd./Türkiye ; Balçık vd./Türkiye: para. 49). Bir toplantının ne zaman kabul edilebilir zaman sınırlarının dışına çıktığı her olayın özelinde değerlendirilmelidir. Ancak milyonlarca insanın sokağa çıktığı bir eylemde bunun çok kısa bir süre olmayacağı açıktır.

6. Bir toplantıyı organize edenler ve katılanlar, toplantının barışçıl olması niyetindeyseler o toplantının barışçıl olduğunu kabul etmek gerekir. Bir toplantının amacının şiddet olduğunun ispatı, kamu mercilerine düşmektedir (AİHM, Christian Democratic People's Party/Moldova: para. 23). Toplantı içinde bazı kişilerin şiddete başvurmuş olmaları, yeterli çabayı göstermiş olmak koşuluyla organizatörleri dahi sorumlu tutmayı imkânsız kılmaktadır (Venedik Komisyonu ve AGİT, 2010: para. 5.9).

7. Kolluk güçlerinin, barışçıl gösteri yapanlarla şiddete başvuranları ayırıştırma ödevi vardır (Venedik Komisyonu ve AGİT, 2007: para. 125). Mahkeme, bir kişinin, kendi davranış ve niyetlerinde barışçıl kaldığı bir gösteri sırasında, başkalarının arızı şiddet eylemleri veya cezalandırılabilir davranışları nedeniyle toplantı hakkını kullanmaktan mahrum bırakılmayacağını belirtmektedir (AİHM, Ziliberg/Moldova). Gün ve Diğerleri davasında belirtildiği gibi barışçıl bir gösterinin sonunda bazı kimselerin bu fırsatı kullanarak şiddete başvurmaları, niyeti barışçıl olan bir toplantıya katılanların toplanma hakkına müdahaleyi haklı kılmaz (AİHM, Gün vd/Türkiye: para. 51).

8. Eğer kamu mercileri Sözleşmenin 11. maddesinin 2. fıkrası uyarınca toplantı özgürlüğünün sınırlandırılmasının ölçülü olacağını düşünüyorlarsa, bunun için “zorlayıcı ve ikna edici” ve “ilgili ve yeterli” gerekçeler sunmalıdırlar (AİHM, Makhmudov/Rusya: para. 64-65; Sergey Kuznetsov/Rusya: para. 40). Genel ifadeler veya varsayımlar sınırlandırma için yeterli olmayacaktır.

9. Bir toplantıya gereksiz ve önemsiz olduğu gerekçesiyle müdahale edilebileceği, kamu makamlarının kendi değer ölçülerine göre karar verebilecekleri bir konu değildir (AİHM, Hyde Park ve Diğerleri/Moldova (No. 1): para. 26). Özellikle, hükümet ve kamu görevlilerinin eleştirilmesi bir toplantının sonlandırılması için hiçbir şekilde gerekçe olamaz (Venedik Komisyonu ve AGİT, 2010: para. 94). Şiddete teşvik ve demokratik ilkelerin reddi durumları hariç, yetkililer açısından şoke edici ve kabul edilemez görüş ve kelimeler kullanılması, meşru kabul edilemeyecek taleplerin ileri sürülmesi nedeniyle toplantı özgürlüğünü kısıtlayan genel önlemler alınması demokrasiyi tehlikeye düşürecektir (AİHM, Stankov ve the United Macedonian Organisation Ilinden/Bulgaristan: para. 97).

10. Bir toplantının, yasal koşullara uygun yapılmaması bazı hukuki yaptırımların işletilmesini meşru kılabilir. Ancak ceza hukuku yaptırımına başvurulabilmesi için toplantıya katılan kişinin şiddete başvurması veya ayrımcı/nefret içerikli ifade kullanması gerekir. Bu durumda da toplantıya katılan herkes değil sadece şiddete başvuranlar veya nefret ifadelerini kullananlar ceza yaptırımına tabi tutulabilir. AİHM, konuya ilişkin ilk içtihatlarından itibaren, hak sahibi kişi kendi davranışları ile hukuka aykırı bir eylemde bulunmadıysa, çok önemli olan toplantı hakkının başkalarının eylemleri nedeniyle kısıtlanamayacağını belirtmektedir (AİHM, Ezelin/Fransa: para. 53). Genel olarak barışçıl niteliğini kaybetmeyen bir toplantıda yer yer şiddet olayları gerçekleşmişse, şiddet olaylarına karışmayan kişi, toplantıyı terk etmediği için cezalandırılmaz.

11. Şiddet olaylarına karışmayan kişilerin salt toplantı ve gösteri yürüyüşü mevzuatına aykırı davrandıkları için ceza hukuku kurallarınca cezalandırılması, AİHM'ye göre demokratik bir toplumda zorunlu önlemler kapsamında görülemez. AİHM, yasak olmayan bir toplantıya katılan kişinin kendi kusuru olmamasına rağmen, sonradan cezalandırılmasının toplantı hakkının özünü zedeleyeceğini düşünmektedir (AİHM, Galstyan/Ermenistan: para. 117). Türkiye'ye karşı açılan çok sayıda davada, başvuruçuların şiddete başvurmamasına rağmen ceza kanununa göre cezalandırılmasının Sözleşme'yi ihlal ettiği sonucuna ulaşılmıştır (AİHM, Çetinkaya/Türkiye). Gün/Türkiye davasında AİHM, bu konudaki Türkiye içtihadını şu şekilde özetlemiştir:

83. Bu yüzden AİHM, barışçıl bir gösterinin, ilkesel olarak cezai bir yaptırımın (Akgöl ve Göl/Türkiye, no 28495/06 ve 28516/06, § 43, 17 Mayıs 2011), özellikle özgürlükten mahrum bırakmanın tehdidi altına sokulmaması gerektiğinin altını çizmektedir. Bu bağlamda AİHM, Bakanlar Kurulu'nun 1164. toplantısında (Mart 2013) barışçıl ancak yasa dışı gösterilerin dağıtılması için kullanılan güce ilişkin aşırı yolları içeren 33 davayı incelediğini tespit etmektedir. Mahkeme, dokuz davanın kendisi tarafından sadece Sözleşme'nin 3. maddesi açısından ve bir davanın sadece Sözleşme'nin 10. maddesi açısından incelendiğini dikkate almaktadır. Geriye kalan yirmi üç dava için AİHM, başvuranların şikâyetlerinin birini 11. madde alanında incelemiştir, incelediği yirmi üç davada yirmi bir tanesinde barışçıl fakat yasa dışı bir gösteriye katılmış olmaları sebebiyle başvuranlara karşı ceza davası açılmıştır. 2911 sayılı Kanun'a uygun olmayan gösterilere katıldıkları sebebiyle başvuranlar aleyhinde açılan ceza davalarının büyük bir kısmının ilgililerin beraatıyla sonuçlandığı doğrudur (bkz. örneğin Çelik (no 3), § 17, bu davada Asliye Ceza Mahkemesi, Yargıtay içtihadına uygun olarak böyle bir gösterinin düzenlenmesinin, bir suç unsuru olmadığı ve polislin engellediği gösteriye katılmanın sadece anayasal bir hak olduğu gerekçesiyle yapılan basın açıklamasına dayanarak Çağdaş Hukukçular Derneği Başkanı sıfatıyla

başvuranın ve avukat olan diğer üyelerin beraatına karar vermiştir). Ancak başvuruların ayrıca hapis cezasına mahkûm edildiklerinin de altını çizmek uygun olacaktır (bkz. örneğin Uzunget ve diğerleri/Türkiye, no 21831/03, § 54, 13 Ekim 2009, Asliye Ceza Mahkemesi, yetkili ulusal makamların izni olmadan 2911 sayılı Kanun’u çiğneyerek düzenlenen bir gösteriye katılmaktan kovuşturulan on kişi arasından üç başvuruları bir yıl, üç ay hapis cezasına çarptırmıştır). AİHM, barışçıl bir toplantı düzenleme özgürlüğünün veya böyle bir toplantıya katılmanın büyük önem taşıdığı, düzenlemeyi yapan ilgililer bu vesileyle kınama gerektirecek bir davranış sergilemediği sürece siyasi yasal bir partinin üyeleri ya da yöneticileri için bile, bu türden bir toplantının herhangi bir engele maruz bırakılmayacağı kanaatindedir (daha önce anılan Ezelin, § 53 ve Urcan ve diğerleri/Türkiye, no 23018/04, 23034/04, 23442/04, 23071/04, 23081/04, 23086/04, 23091/04, 23094/04, 23444/04 ve 23676/04, § 34, 17 Temmuz 2008).

84. Dolayısıyla bu değerlendirmeler ışığında, AİHM 2911 sayılı Kanun’un 28. maddesinin 1. fıkrasının yer verdiği müdahalenin, Sözleşme’nin 11. maddesi bağlamında demokratik bir toplumda gerekli» olmadığı sonucuna varmıştır. Esasen, Mahkeme bir taraftan kamu güvenliğinin savunulmasını gerektiren çıkarla, diğer taraftan başvuruların gösteri yapma hakkı arasında doğru bir denge sağlanmadığı kanısındadır. Başvuruların cezaya mahkûm edilmesi makul bir şekilde «zorunlu bir sosyal ihtiyaca» cevap veren bir sonuç olarak değerlendirilemez.

12. Barışçıl toplantıya katılanların daha sonra çeşitli nedenlerle dava edilmeleri, dondurucu bir etki (chilling effect) doğurmakta, sadece ceza tehdidi altında olanları değil ve fakat toplantı özgürlüğünü kullanmak isteyen başkalarını da caydırıcı bir etkiye yol açmaktadır (AİHM, Nurettin Aldemir vd./Türkiye; para. 34; Nils Muiznieks, 2014: para. 117).

İlkelerin İzmir Twitter Davasına Uygulanması

Gezi olayları bir bütün olarak değerlendirildiğinde barışçıl toplantı niteliğindedir. İzmir’deki toplantılar için de kural olarak bu yargı doğrudur. Toplantının ilk üç gününün barışçıl olduğu, devamının ise barışçıl olmadığına dair basmakalıp ve hükümetin görüşünü tekrar eden ifadelerin bilimsel bir dayanağı yoktur. Gezi’de milyonlarca insanın sokağa dökülmesinin nedeni, kimsenin kimseyi kışkırtması değil, özgür ve özerk vatandaşların iktidarın bazı politikalarından rahatsızlığını birlikte dile getirme ihtiyacı duymasıdır. Bu anlamda tipik bir siyasi ifade özgürlüğü kullanımındır.

Yukarıda açıklandığı gibi barışçıl bir toplantıda şiddete başvuruların olması halinde bunun çözümü barışçıl toplantı hakkını kullanan herkesin dağıtılması değil, şiddete başvuruların barışçıl haklarını kullananlardan ayrılıp

cezalandırılmasıdır. İzmir’de ve genelde Türkiye genelinde bunun yapıldığına dair hiçbir veri bulunmamaktadır. Milyonlarca kişinin katıldığı bir etkinlikte, küçük bir grubun şiddete başvurması nedeniyle geri kalan büyük kitle barışçıl toplantı ve protesto hakkından mahrum bırakılmaktadır.

Sosyal medya ve özellikle Twitter’da toplantı ve gösteri yürüyüşüne davet, politik bir mesaj verme, kendi çektiği veya medyada ulaşılabilir söz, görüntü ve resim paylaşma açıkça bir “şiddete yönlendirme” niteliğine ulaşmadığı sürece sınırlandırılmamalıdır. Anayasa’nın 26. maddesinde düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğünün kullanımında başvurulabilecek araçlar “söz, yazı, resim veya başka yollar” olarak ifade edilmiştir ve “başka yollar” ifadesiyle her türlü ifade aracının anayasal koruma altında olduğu gösterilmiştir (AYM, 2014 (c): para. 43). Yüzbinlerce insanın sokaklarda gösteri yaptığı bir ortamda sosyal medyada ve özellikle Twitter’da paylaşılan Anayasal korunma altındaki mesajların, ifadelerin ve içeriklerin insanları yapmayacakları bir şeye yönlendirdiği şeklinde yorumlanması ve bu iddianameye konu edilmesi, gerçeklikle bağdaşmadığı gibi kanunun kötü niyetli bir şekilde yorumlanması olarak nitelendirilebilir.

Sanıkların bahsedilen şiddete başvuran küçük grupla ilgisini gösterir hiçbir veri yoktur. Evet ,İzmir’de de başka yerlerde olduğu gibi eylemlerin büyüklüğüne oranla küçük şiddet olayları gerçekleşmiştir. Ancak davada bunu yapanlar değil, tesadüfî olarak barışçıl toplantı hakkını ve ifade özgürlüğünü kullanan sanıklar suçlanmaktadır. İddianame, sanıklarla İzmir’de gerçekleşen bazı şiddet olayları hakkında hiçbir illiyet bağı kurmamaktadır. Hatta sanıkların İzmir’deki protestolara katılıp katılmadıkları bile tartışmalıdır.

Eğer sanıklar İzmir’deki protesto eylemlerine on binlerce kişiyle birlikte katılmışlarsa, bu insan hakları literatüründeki ani toplanma (*flash mobs*) tipine girmiş sayılmalıdır. Bu tür toplanma eylemleri de barışçıl gösteri kategorisindedirler. Bu tür gösterilere katılanların 2911 sayılı Yasaya aykırı davrandıkları kabul edilse bile AİHM içtihadının açık bir şekilde gösterdiği gibi bu eylemin ceza hukukuna tabi olması Anayasa ve AİHS’ye açıkça aykırı olacaktır. Devlet, usul kurallarını bahane ederek toplantı hakkını dolaylı yoldan kısıtlayacak eylemlere başvuramayacağı gibi bu tür cezalandırma işlemlerinin yol açacağı dolaylı etkilerden ve oto sansüre yol açmaktan da kaçınılmalıdır.

İzmir Twitter davası, AİHM içtihatlarında onlarca kez mahkûm edilmiş ve İzci davasında sistemik bir sorun olarak saptanmış, dolaylı yoldan barışçıl toplantı özgürlüğünü ortadan kaldırma geleneğinin yeni bir halkası olarak görülmektedir. Dahası, dava sadece davanın sanıklarını değil demokratik toplanma hakkını kullanmak isteyebilecek binlerce başka genç insanı da etkileyecek, AİHM

tarafından Sözleşme'ye aykırı bulunan dondurucu bir etki (*chilling effect*) doğurmaktadır.

Sonuç

Yazının tamamlanmasından sonra Twitter davası sanıklarının 28'i beraat etti. Ne var ki, bu beraat kararı, bu ve benzeri davaların yarattığı korku iklimini ortadan kaldırmaya yetmeyecek. Muhtemelen bu ve benzeri davaların sanıkları, barışçıl toplanma ve ifade özgürlüğü haklarını kullanırken çok daha çekingen olacaklar. Bu vakada gerçekleşen hukuka aykırı yöntemlerin failleri açısından ise hiçbir hukuksal sonuç söz konusu olmayacak.

Yukarıda ayrıntılı bir şekilde açıklandığı üzere iddianamede sanıkların şiddete başvurduğunu gösteren ya da başkalarının gerçekleştirdiği şiddet eylemleri ile illiyet bağı bulunan hiçbir veri mevcut değildir. Aslında bu tür davaların asıl amacı, sanıkların ağır bir şekilde cezalandırılması değil hem onların hem de mesaj verilen benzer kişilerin hak ve özgürlüklerini kullanmaktan caydırılmasıdır.

Gezi olayları; ifade, örgütlenme ve protesto özgürlüklerinin kullanımı açısından önemli bir dönemin habercisidir. İnsanlar, Dünyanın birçok yerinde sosyal medyada haberleşip, örgütlenip, protesto haklarını kullanmaktadırlar. 2911 sayılı Yasa, insanları liderlerini körü körüne takip eden özerklikten yoksun varlıklar olarak varsaymaktadır. Bu algı içinde, sürünün liderleri vardır. Bunlar hukuken sorumludur. Diğer protestocular, liderleri izleyen takipçilerdir ve lider yoksa onlar da kolayca dağıtılabılır. Hâlbuki Gezi olayları, herkesin hem katılımcı hem lider olduğu 2911 sayılı Yasanın kavrayamadığı bir protesto tarzını gündeme getirmiştir. Milyonlarca insanın iletişim içinde olduğu birbirini desteklediği bu hareketlilik içerisinde herkesi cezalandırması mümkün olmayan adalet sistemi kendisine kurbanlar seçmiş, keyfi ve eşitliğe aykırı bir şekilde bu kişiler hakkında cezai ve idari işlemler başlatmıştır.

İzmir Twitter davasının sanıkları bu keyfi tercihin şanssız mağdurlarıdır. Kesin olan bir şey varsa ahlaken yanlış yaptıkları hiçbir şey yoktur. Ya da yaptıkları yanlış milyonların yanlısidir ama bedelini İzmir'de 29, başka yerlerde toplam 5500 kişi ödemektedir. Bu ince yıldırma tekniğinin asıl hedefi demokratik ifade hakkını kullanmak isteyen herkeştir.

Sonnotlar

¹ Bu yazının ilk taslağını okuyup değerli öneri ve görüşlerini bildiren Prof. Dr. Yaman Akdeniz, Yrd. Doç. Dr. Ahmet Murat Aytaç ve Duygu Türemez'e teşekkür ederim.

² Gezi olaylarına ilişkin yayımlanan çok sayıda makale dışında özgürlüklere ilişkin genel bir değerlendirme için bkz. Ayata vd. (2103).

³ Türkiye İnsan Hakları Kurumu, Gezi olaylarına ilişkin bir rapor hazırlayacağını açıklamış olmakla birlikte olayların üstünden 15 ay geçmesine rağmen halen bu rapor açıklanmamıştır.

⁴ 18/6/2014 tarihli ve 6545 sayılı Kanun uyarınca Sulh Ceza Mahkemeleri kapatıldığından davaya Asliye Ceza Mahkemesi bakacaktır.

⁵ FIDH (2014:9. Hayatını kaybeden kişilerin İrfan Tuna (47), Zeynep Eryaşar (55), Selim Önder (88) olduğu belirtilmektedir.

⁶ Bu konuya dikkatimi çeken değerli meslektaşım Ahmet Murat Aytaç'a teşekkür ederim.

⁷ TCK'nin 125, 265, 277 ve 301. maddelerinin bu amaçlı kullanıldığını tespit eden BM İşkenceye Karşı Komite Kararı için bkz. Consideration of reports submitted by States parties under article 19 of the Convention, CAT/C/TUR/CO/3, para. 13.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkını kullandığı için terör suçlusu olarak yargılanan ve TCK 220, 314 ve TMK 7. maddeden yargılanan çok sayıda vakanın sunumu için (bkz. Human Rights Watch, 2010; Human Rights Watch, 2008)

⁸ Birleşik Krallık 4, Almanya 2, Fransa 2, İtalya 3, İspanya 0. İstatistiklere AİHM'in resmi web sitesinden ulaşılabilir. http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2013_ENG.pdf

⁹ Bakanlar Komitesinin 1179. toplantısında alınan karar ve liste için bkz. [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/OJ/DH\(2013\)1179&Language=lanEnglish&Ver=prel0006&Site=COE&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/OJ/DH(2013)1179&Language=lanEnglish&Ver=prel0006&Site=COE&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864)

¹⁰ İstanbul'daki son 1 Mayıs gösterilerinde polisin orantsız güç kullandığına dair iddialar yaygın medyada da yer bulmuştur. Örneğin bkz. Hürriyet, "Bulun Bu Polisleri", 1 Mayıs 2008. Olaylar ayrıca basın örgütlerini de harekete geçirmiştir. Gazeteciler her iki yılda gerçekleşen olaylarda zor durumda kalmış, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti ve Türkiye Gazeteciler Sendikası gazetecilere yapılan saldırıyı kınayan açıklamalar yapmıştır. Bianet, 3 Mayıs 2007, "Gazetecilerden 1 Mayıs Saldırısına Protesto"

<http://www.bianet.org/bianet/kategori/bianet/95513/gazetecilerden-1-mayis-saldirisina-protesto>

¹¹ Adalet Bakanı Mehmet Ali Şahin 2006-2007 yılına ilişkin ayrıntılı bir dökümü, Batman Milletvekili Ayla Akat Ata'nın sorusu üzerine Meclis'e sunmuştur. Buna göre, örneğin

2006 yılında, 256. madde kapsamında şüpheli bulunan 4563 kişiden sadece 222'si polis ve jandarma dışı kamu görevlisidir. Dönem ve Yasama Yılı: 23/2, E. No. 7/2887, Ek Cevap Tarih: 30.7.2008. Cevaba şu adresten ulaşılabilir:

<http://www2.tbmm.gov.tr/d23/7/7-2887c-ek1.pdf>.

¹² Aynı yerde.

¹³ Toplumsal olaylara müdahalelerde gündeme gelen diğer iki yasa 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası ve Terörle Mücadele Yasası'dır. İlk yasaya ilişkin olarak, 654 olayda 397 mahkûmiyet, 2222 beraat olmak üzere toplam 4277 kişi hakkında karar verilmiştir. Aynı yıla ilişkin olarak Terörle Mücadele Kanunu kapsamında verilen 2304 karardan, 609'u mahkûmiyet, 331'i beraat ve 3036sı diğer şeklindedir. (Adli Sicil GM, 2006)

¹⁴ Adalet Bakanı'nın verdiği bilgilere göre 2006-2008 yılları arasında 170 kişi direnme suçu nedeniyle tutuklu olarak yargılanmıştır.

¹⁵ Her ne kadar 765 sayılı yasanın 260. maddesi aynı suçun pasif halini düzenlemekte ise de bu kapsamda açılan dava sayısı da 1361'dir. (Adli Sicil GM, 2005)

¹⁶ Dönem ve Yasama Yılı: 23/2, E. No. 7/2887, Ek Cevap Tarih: 30.7.2008. Cevaba şu adresten ulaşılabilir: <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/7/7-2887c-ek1.pdf>.

¹⁷ Konu en son Bakanlar Komitesinin 5 Haziran 2104 tarihli 1201. Toplantısında görüşülmüştür.

¹⁸ Bukta olayında, eylemciler Başbakanın son anda katılmaya karar verdiği bir resepsiyonu protesto etmektedir. Bu nedenle eylemcilerin süre koşuluna uyması mümkün değildir.

¹⁹ Bununla birlikte bu tip konuşmaların 2911 Sayılı Yasanın 4. maddesinin d bendinde sayılan istisnalar kapsamında görülmesi ihtimali de vardır: "d) Cumhurbaşkanı, Başbakan ve bakanların Devlet ve Hükümet işleri hakkındaki toplantı ve konuşmaları ile Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin halk ile yapacakları sohbet niteliğindeki görüşmeler."

Kaynakça

AB Komisyonu (2013). Türkiye 2013 Yılı İlerleme Raporu, SWD (2013) 417. Brüksel: 16 Ekim 2013.

Adli Sicil Genel Müdürlüğü (1996). http://www.adli-sicil.gov.tr/ISTATISTIKLER/1996/ac_cik/96karar.htm

Adli Sicil Genel Müdürlüğü (2005). http://www.adli-sicil.gov.tr/ISTATISTIKLER/1996/ac_cik/ckkartur2005.htm

Adli Sicil Genel Müdürlüğü (2006). http://www.adli-sicil.gov.tr/ISTATISTIKLER/1996/ac_cik/2006%20ACILAN%20KARAR_CEZA/TCKKARAR_TÜR_2006_TÜM.pdf

AlJazeera (2013). A breakout role for Twitter in the Taksim Square protests?. <http://web.archive.org/web/20140427132128/http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2013/06/201361212350593971.html>

Altıparmak K (2009). İşkenceyi Nasıl Bilirsiniz?: Türkiye’de Orantısız Güç Kullanma Sorunu. *Toplum ve Bilim Dergisi*, 115, 115-140.

Ayata G. vd. (2103). Gezi Parkı Olayları: İnsan Hakları Hukuku ve Siyasi Söylem Işığında Bir İnceleme. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Committee Against Torture (CAT) (2006). Consideration of reports submitted by States parties under article 19 of the Convention, CAT/C/TUR/CO/3.

CPT (2006). Report to the Turkish Government on the visit to Turkey carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), CPT/Inf (2006) 30.

HaberTürk (10/6/2013). Bakan’dan flaş Facebook ve Twitter açıklaması.

Hammarberg T (2011). Commissioner for Human Rights of the Council of Europe, following his visit to Turkey from 27 to 29 April 2011, Issue reviewed: Freedom of expression and media freedom in Turkey, CommDH (2011)25.

Human Rights Watch (2008). Adalet Karşı Safları Sıklaştırmak. New York: Human Rights Watch.

Human Rights Watch (2010). Protesting as a Terrorist Offence. New York: Human Rights Watch.

İçişleri Bakanlığı (2013). Gezi Raporu. <http://everywheretaksim.net/tr/ethaicisleri-bakanliginin-gezi-raporu/>

Konda (2014), Gezi Raporu. İstanbul: Konda.

Milliyet (11/6/2013). Vali Mutlu’dan ‘sosyal medyaya operasyon’ sinyali.

Milliyet, (2/6/2013). Erdoğan: Baş belası Twitter.

Nils Muiznieks (2014). Report Commissioner for Human Rights of the Council of Europe Following his visit to Turkey from 1 to 5 July 2013, CommDH(2013)24.

T.C. Kamu Denetçiliği Kurumu (2013). 03.12.2013. gün ve 2013/90 sayılı Gezi Parkı kararı.

Altıparmak K (2014). Gezi Karşıtlığının Vücut Bulduğu Dava: İzmir’in Tweetleri. *Mülkiye Dergisi*, 38(4), 87-120.

Uluslararası Af Örgütü (2014). Yaralar Açık, Adalet Hala Yok. İstanbul: Uluslararası Af Örgütü

Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu (FIDH) (2014). Bir Yılın Ardından. Paris: FIDH

Venedik Komisyonu ve AGİT (2007). Guidelines on Freedom of Assembly. Varşova: AGİT.

Venedik Komisyonu ve AGİT (2010). Guidelines on Freedom of Assembly. Varşova: AGİT.

Anayasa Mahkemesi Kararları

Anayasa Mahkemesi (2013a), B. No. 2013/2187, 19/12/2013

Anayasa Mahkemesi (2014c), B. No:2013/2602, 23/1/2014

Anayasa Mahkemesi (2013b), B. No. 2013/4439, 6/3/2014

Anayasa Mahkemesi (2014a), B. No. 2013/4439, 6/3/2014

Anayasa Mahkemesi (2014b), B. No. 2014/4705, 29/5/2014

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları

Aytaş vd./Türkiye, no. 6758/05, 08.12.2009

Balçık vd./Türkiye, no. 25/02, 29.11.2007

Bayar ve Gürbüz/Türkiye, no. 37569/06, 27.12.2012

Belek/Türkiye, no. 36827/06 vd., 20.11.2012

Bukta vd./Macaristan, no. 25691/04, 17.07.2007

Castells/İspanya, 23.4.1992, Series A No. 236

Christian Democratic People's Party/Moldova, no. 25196/04, 02.02.2010.

Cisse/Fransa, no. 51346/99, 9.4.2002

Çapan/Türkiye, no. 71978/01, 25.7.2006

Çetinkaya/Türkiye, no. 75569/01, 27.6.2006.

Delfi AS/Estonya, no. 64569/09, 10.10.2013.

Demirel ve Ateş/Türkiye, no. 10037/03, 12.4.2007.

Djavit An/Türkiye, no. 20652/92, 20.02.2003.

Editorial Board of Pravoye Delo and Shtekel/Ukrayna, no. 33014/05, 05.05.2011;

Eon/Fransa, no. 26118/10, 14.3.2013.

Erbil Tuşalp/Türkiye, no. 32131/08 ve 41617/08, 21.2.2012.

Eva Molnar/Macaristan, no. 10346/05, 07.10.2008.

Ezelin/Fransa, no. 11800/85, 26.04.1991, para. 53.

Galstyan/Ermenistan, no. 26986/03, 15.11.2007, para. 117.

Gözel ve Özer/Türkiye, no. 43453/04, 31098/05, 6 .7.2010.

Gün vd/Türkiye, no. 8029/07, 18.6.2013.

Halis Doğan/Türkiye, no. 71984/01, 25.7.2006.

Hyde Park ve Diğerleri/Moldova (No. 1), no. 33482/06, 30.6.2009.

İncal/Türkiye, no. 22678/93, 09.06.1998.

İzci/Türkiye, no. 42606/05, 23.7.2013.

Kanat ve Bozan/Türkiye, no. 13799/04, 21.1.2009.

Karakoyun ve Turan/Türkiye, no. 18482/03, 11.12.2007.

Lingens/Avusturya, 8.7.1986, Series A no. 103.

Lopes Gomes da Silva/Portekiz, no.37698/97, ECHR 2000-X.

Lyashko/Ukrayna, no. 21040/02, 10.8.2006.

Makhmudov/Rusya, no. 35082/04, 26.7.2007.

Nurettin Aldemir ve Diğerleri/Türkiye, no. 32124/02, 18.12.2007.

Sergey Kuznetsov/Rusya, no. 10877/04, 23.10.2008.

Stankov ve the United Macedonian Organisation Ilinden/Bulgaristan, no. 29221/95, 02.10.2001.

Taner Akçam/Türkiye, no. 27520/07, 25.10.2011.

Times Newspaper Ltd/BK no. 3002/03 ve 23676/03.

Vides Aizsardzības Klubs/Letonya, no. 57829/00, 27.5.2004.

Yıldırım/Türkiye, no. 3111/10, 18.12.2012;

Zana/Türkiye, no. 18954/91, 25.11.1997.

Ziliberberg/Moldova, no. 61821/00, 04.05.2004 (Kabul edilebilirlik kararı).